

ปัญหาการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดก
ที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม

ปิยะรัตน์ แก้วงาม

ปัญหาการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม*
Problems of the Management of Copyright as
an Inheritance for Statutory Heirs

ปิยะรัตน์ แก้วงาม**
Piyarat Kaewngam

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดก การบริหารจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และศึกษาเกี่ยวกับองค์การจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ ประกอบกับศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยเรื่อง มรดก รวมถึงวิเคราะห์แนวทาง แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม

*บทความนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ซึ่งได้ผ่านการสอบการป้องกันวิทยานิพนธ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสุวรรณค์ และรองศาสตราจารย์ ดร.วิมลฐา แสงสุข คณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ คือ อาจารย์ ดร.จุมพล ภิญโญสินวัฒน์, รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี วงษ์วิจิตร และ อาจารย์ ดร.วัชรเนติวานิชย์.

This article is a part of thesis “Problems of the Management of Copyright as an Inheritance for Statutory Heirs”. This thesis has been approved by a graduate school as partial fulfillment of the requirements for the Master degree of Law at Ramkhamhaeng University. Associate Professor Dr.Prapasri Buasawan and Associate Professor Dr.Winatta Saengsook is an advisors. Dr.Chumpol Pinyosinwat, Associate Professor Dr.Sumalee Wongwiti and Dr.Watchara Netiwavanare examiners.

**นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. E-mail: piyaratkaewngam@hotmail.com.

LL.M. Candidate in Intellectual Property and International Trade Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University.

วันที่รับบทความ (received) 25 มีนาคม 2562, วันที่แก้ไขบทความ (revised) 19 เมษายน 2562, วันที่ตอบรับบทความ (accepted) 23 เมษายน 2562.

ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ที่มีความพิเศษแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไปที่มีลิขสิทธิ์และอสังหาริมทรัพย์ เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่สามารถใช้หาประโยชน์ได้ในเชิงพาณิชย์และอาจถือเอาได้ ครั้นเมื่อผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของงานลิขสิทธิ์ถึงแก่ความตาย พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 บัญญัติให้ลิขสิทธิ์นั้น สามารถตกทอดได้โดยทางมรดก แต่กลับมิได้บัญญัติให้ครอบคลุมถึงเรื่องวิธีการจัดการลิขสิทธิ์ที่ตกเป็นทรัพย์มรดกไว้เป็นการเฉพาะหากภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ถึงแก่ความตาย และต้องนำงานลิขสิทธิ์มาจัดการเพื่อแบ่งปันให้แก่ทายาท จึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมนั้น ยังมีประเด็นปัญหาในเรื่องการจัดการผลประโยชน์ที่ไม่ครอบคลุมถึงการบริหารจัดการสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิในทางเศรษฐกิจ ตามมาตรา 15 และปัญหาการบริหารจัดการสิทธิที่เป็นธรรมสิทธิ ตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 รวมถึงปัญหาการนำองค์จัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เข้ามาดูแลจัดการผลประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์ที่เป็นมรดกของทายาท

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการลิขสิทธิ์ โดยให้นำหลักการจัดตั้งผู้จัดการมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ รวมถึงให้ผู้จัดการมรดกทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการดูแลจัดการผลงานลิขสิทธิ์ที่ตกทอดเป็นมรดก และควรให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เป็นผู้ดูแลค่าตอบแทนในผลงานลิขสิทธิ์ที่เกิดจากการใช้ลิขสิทธิ์โดยกระทำผ่านตัวแทน คือ ผู้จัดการมรดก รวมถึงการผลักดันร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง และร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงโดยประธานคณะทำงานยกร่างกฎหมายของกรมทรัพย์สินทางปัญญาและโฆษกคณะกรรมการวิสามัญของสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ เพื่อให้เป็นกฎหมายที่สร้างความมั่นใจแก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ รวมถึงทายาท ผู้รับมรดกที่ต้องการนำเอางานลิขสิทธิ์ไปหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ว่าจะได้รับค่าตอบแทนจากการใช้สิทธิอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ภายใต้ความคุ้มครองของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

Abstract

In this thesis, the researcher examines the historical background, concepts, theories, and legal principles concerning the management of copyright as an inheritance and the management of moral rights as an inheritance by statutory heirs in accordance with the Copyright Act, B.E. 2537 (1994). The researcher also studies organizations collecting copyright charges and the Civil and Commercial Code, Book 6 on inheritance. Furthermore, the researcher proffers guidelines for solving problems concerning the management of copyright as an inheritance for statutory heirs.

Copyright is a type of intellectual property that is special and different from general property, in that is neither movable nor immovable property. It is a type of right that may be used for commercial benefits and may be an assumed right. When the creator or the owner of a copyrighted work dies, the Copyright Act, B.E. 2537 (1994), Section 17, prescribes that the copyright can be inherited as an inheritance. However, there is no provision that covers methods for managing copyrights as inheritance in a specific manner. After the creator or the owner of a copyrighted work dies, the copyrighted work is to be handled in such fashion that it can be shared among heirs. However, at this point, a problem arises regarding the management of copyright as inheritance for statutory heirs.

Findings show that the management of copyright as inheritance for statutory heirs still poses a problem regarding the management of benefits that does not cover the management of rights, especially economic rights in accordance with Section 15, as well as the problem of the management of moral rights in accordance with Section 18 of the Copyright Act, B.E. 2537 (1994). In addition, a problem is found regarding an organization with a purpose to collect copyright charges so as to take care of benefits accruing from the copyrighted work as an inheritance of heirs.

With these problems in view, the researcher proffers the following guidelines to solving problems in the management of copyright. In the view of the researcher, the principle of appointing an administrator of the estate in accordance with the Civil and Criminal Code should be adapted to the management of copyright. The administrator would function as a representative in supervising and managing

copyrighted works as inheritance. The organization collecting copyright charges resulting from the use of copyright should take care of the remuneration for copyrighted work through a representative of an administrator.

A Draft Act of An Organization Managing the Collection of Copyright Charges and the Rights of Performers should be mobilized, as well as a Draft Act of the Collection of Copyright Charges and the Rights of Performers. The Chairperson of the Working Committee to draft these laws should be from the Department of Intellectual Property and the spokesperson of the Extraordinary Committee of the National Legislative Assembly. These members of the committee for considering the draft law should inspire confidence in the creator or the copyright, as well as in the heirs who would like to use copyrighted work to reap commercial benefits. As such, the copyright owner and heirs would receive remuneration from the use of the rights in a just and transparent manner that can be verified as falling under the protection of such an Act.

คำสำคัญ: การจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดก, สิทธิในทางเศรษฐกิจ, ธรรมสิทธิ

Keywords: copyright's management about inheritance, economic rights, moral rights

1. บทนำ

ลิขสิทธิ์ (Copyright) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่ถูกผู้สร้างสรรค์เลือกที่จะสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบ งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม งานดนตรีกรรม งานนาฏกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ¹ เป็นต้น โดยผู้สร้างสรรค์ต้องมีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality) ต้องใช้ความรู้ความชำนาญและความอุตสาหพยายาม ตลอดจนพิจารณาของตนเองมิได้ไปคัดลอกผลงานผู้อื่นและงานดังกล่าวต้องแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) ที่สามารถสื่อไปยังผู้อื่นได้โดยปรากฏเป็นรูปร่างที่สามารถจับต้องสัมผัสได้ อีกทั้งต้องเป็นงานที่กฎหมายรับรอง คือ ต้องเป็นงานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์² โดยที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ที่จะกระทำการใดๆ แก่งานอันมีลิขสิทธิ์ที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้น เช่น การทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือทำสำเนา งาน รวมถึงการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิได้ซึ่งถือเป็นสิทธิในทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)³ ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ที่ให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถนำงานของตนไปใช้หาประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ยังให้ความคุ้มครองจริมสิทธิ (Moral Rights) เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้รับโอนงานหรือบุคคลอื่นใด บิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่ฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์เว้นแต่จะได้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น โดยการทำเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 จึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์ให้ลิขสิทธิ์นั้นสามารถโอนให้แก่กันได้ โดย 2 วิธี คือ 1. การโอนลิขสิทธิ์โดยทางนิติกรรม 2. การโอนโดยทางมรดก⁴

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาถึงการตกทอดเป็นมรดกของลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาแล้วพบว่า นอกจากตัวผลงานอันมีลิขสิทธิ์แล้ว สิทธิที่เกิดขึ้นจากตัวผลงานนั้นก็สามารถตกทอดเป็นมรดกไปยังทายาทด้วยเช่นเดียวกัน การจะนำสิทธิในผลงานอันมีลิขสิทธิ์มาแบ่งปันกันเพื่อให้ทายาทได้ส่วนที่เท่าๆ กัน เช่นเดียวกับการจัดการมรดกที่เป็นทรัพย์สินทั่วไปนั้น เป็นเรื่องที่ทำได้ยากในรายละเอียด

¹พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537, มาตรา 6.

²อรพรรณ พนัสพัฒนา, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์ (ฉบับปรับปรุงใหม่), พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 26.

³ไชยยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2549), หน้า 122.

⁴จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, ลิขสิทธิ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 71.

ของการจัดการ ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยเรื่อง มรดก ก็มีได้บัญญัติหลักเกณฑ์การจัดการมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์ไว้เป็นการเฉพาะ หรือแม้แต่เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 ก็มีได้บัญญัติให้เห็นถึงหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการลิขสิทธิ์ภายหลังที่ตกทอดเป็นมรดกไว้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากงานลิขสิทธิ์ที่กฎหมายคุ้มครองนั้นมีหลายประเภท เช่น งานวรรณกรรม งานนาฏกรรม งานดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภidl้วนแล้วแต่มีมูลค่าในตัวเองที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่ผลงานประเภทเดียวกัน จากผู้สร้างสรรค์คนเดียวกัน ก็ยังมีมูลค่าที่แตกต่างกันด้วย เช่น ผลงานดนตรีกรรมของผู้แต่ง ก. โดย ก. แต่งเพลง 10 เพลง แต่มูลค่าของเพลงที่ประพันธ์ขึ้นแตกต่างกัน มูลค่ากับชื่อเสียงความนิยม ความแพร่หลายของบทเพลง ซึ่งหากเพลงที่ ก. ประพันธ์ เพลงใดได้รับความนิยมมาก มูลค่าของเพลงนั้นก็ย่อมมีมากกว่าเพลงอื่นๆ ที่ ก. แต่ง ต่อมาหาก ก. ตาย และ ก. มิได้ทำพินัยกรรมยกผลงานเพลงเหล่านั้นให้แก่ผู้ใดไว้ ผลงานของ ก. ย่อมเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทโดยผลของกฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 17 แต่ด้วยความแตกต่างของมูลค่าในผลงาน ทำให้เกิดปัญหาว่าการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นมรดกดังกล่าวนั้น จะจัดการกันอย่างไร เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์มิได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ หากต้องนำบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยการจัดการมรดกในลักษณะของทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้จะสามารถทำได้หรือไม่ และจากกรณีตัวอย่างของ ก. หาก ก. มีบุตร 4 คน มีบิดา มารดา และภริยา การแบ่งมรดกตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต้องนำผลงานลิขสิทธิ์มาจัดการแบ่งส่วนเท่ากัน เช่น ผลงาน 10 เพลง ทายาทมี 7 คน และแบ่งส่วนเท่าๆ กัน คือ 7 ส่วนอันเป็นการพิจารณาแบ่งทรัพย์สินซึ่งเป็นไปตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ด้วยลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีความแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแบ่งแยกหรือจัดการให้เป็นสัดส่วนที่เท่ากันได้ ประกอบกับมูลค่าของผลงานก็มีความแตกต่างกัน การจะเอาผลงานลิขสิทธิ์มาจัดการเพื่อแบ่งปันมรดกโดยใช้วิธีการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น จะสามารถทำได้หรือไม่ อีกทั้ง เรื่องของธรรมสิทธิ (Moral Rights) ที่ตกทอดไปพร้อมกับผลงานลิขสิทธิ์ ทายาทจะบริหารจัดการสิทธิกันอย่างไร เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยมิได้บัญญัติไว้ในรายละเอียดแห่งการจัดการที่ชัดเจนซึ่งแตกต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษและกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสที่ได้บัญญัติถึงบุคคลที่มีอำนาจในการดูแลและบริหารจัดการธรรมสิทธิไว้อย่างชัดเจน จึงก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมขึ้น

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะทางกายภาพของทรัพย์สินทางปัญญาว่ามีความพิเศษแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไปอย่างไร และภายหลังที่ทรัพย์สินทางปัญญาตกทอดเป็นมรดกจะมีวิธีการและหลักเกณฑ์ในการจัดการอย่างไร รวมถึงศึกษารายละเอียดของกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสที่มีการบัญญัติถึงหลักการจัดการมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์ไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งศึกษา

ร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารจัดการเกี่ยวกับค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง และร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง หากภายหลังทายาทต้องการให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เข้ามาดูแลงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ตกทอดเป็นมรดก

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์และการจัดการทรัพย์สินมรดก

คำว่า ลิขสิทธิ์ มาจากคำว่า สิทธิในการคัดลอก หรือ Right to Copy⁵ หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ที่เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น ลิขสิทธิ์จึงหมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) ของผู้สร้างสรรค์ที่จะกระทำการใดๆ อันเกี่ยวกับงานที่ตนได้สร้างสรรค์ตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดไว้ เช่น ทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชนและอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิจากงานนั้น เป็นต้น

2.1 เหตุผลในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์

การคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์โดยทั่วไปเป็นเรื่องของการส่งเสริมให้ผู้สร้างสรรค์ริเริ่มสร้างสรรค์งานศิลปกรรมและวรรณกรรมมากขึ้น เพื่อให้สังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์และเกิดความเป็นธรรม รวมถึงเป็นหลักประกันสำหรับผู้สร้างสรรค์ที่ใช้สติปัญญาความรู้ ความชำนาญในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยที่ผู้อื่นไม่สามารถทำเลียนได้ นอกจากนี้ก็เพื่อความยุติธรรมแก่ผู้สร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจที่ผู้สร้างสรรค์ได้ลงทุนลงแรงไปและส่งเสริมการเผยแพร่วิชาการ และวัฒนธรรมในอีกทางหนึ่งอีกด้วย⁶

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

2.2.1 ทฤษฎีเสรีนิยมมองว่า บรรดาสิ่งสร้างสรรค์จากความนึกคิดหรือภูมิปัญญาของมนุษย์ ควรให้สาธารณชนโดยทั่วไปได้ใช้ประโยชน์อย่างเสรี เพื่อเป็นการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมของประเทศให้เจริญก้าวหน้า เพราะความคิดของมนุษย์ไม่ควรเป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นได้จากบุคคลอย่างแท้จริง ต้องอาศัยการได้รับแรงบันดาลใจจากความคิดของบรรพบุรุษ

⁵ สมหมาย จันทร์เรือง, “ลิขสิทธิ์” ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555), หน้า 58-59.

⁶ ปภาศรี บัวสวรรค์, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553), หน้า 12.

ดังนั้น ประโยชน์อันเกิดจากสิ่งสร้างสรรค์จึงสมควรตกเป็นของสังคม และให้สังคมสามารถใช้ได้อย่างเสรี มีใช้สมบัติของผู้สร้างสรรค์เพียงผู้เดียวเท่านั้น

2.2.2 ทฤษฎีประโยชน์ตอบแทน ให้เหตุผลว่า รัฐควรให้ประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์ เพื่อตอบแทนการที่ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะสร้างสรรค์ผลงานนั้นขึ้นให้สาธารณชนได้ศึกษาเรียนรู้ เพราะสาธารณชนจะเป็นผู้กำหนดว่า ผู้สร้างสรรค์จะได้รับประโยชน์ตอบแทนเท่าใด กล่าวคือหากงานอันมีลิขสิทธิ์มีคุณประโยชน์มาก สาธารณชนย่อมให้ความสนใจงานนั้นมากเช่นกัน อันจะนำไปสู่ผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ซึ่งเป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ในที่สุด⁷

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องทรัพย์สิน

การแบ่งประเภทของทรัพย์สินทางทฤษฎีอาจแบ่งได้หลายวิธี เช่น กฎหมายโรมันแบ่งทรัพย์สินออกเป็น ทรัพย์สินมีรูปร่าง (Corporeal Property) กับทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง (Incorporeal Property) ส่วนกฎหมายอังกฤษมีการแบ่งทรัพย์สินออกเป็นทรัพย์สินเคลื่อนที่ได้ (Movable Property) กับทรัพย์สินเคลื่อนที่ไม่ได้ (Immovable Property)

ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง⁸

ทรัพย์สินสิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้⁹

เพื่อให้ได้ความหมายที่แท้จริงและชัดเจนยิ่งขึ้น จึงต้องนำหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 มาตรา 138 คำว่า “ทรัพย์สิน” และคำว่า “ทรัพย์สินสิน” มาพิจารณาประกอบกัน คือ “ทรัพย์สิน” นอกจากจะหมายถึง วัตถุมีรูปร่างแล้วยังต้องเป็นวัตถุที่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ด้วย ส่วนคำว่า “ทรัพย์สินสิน” นั้น หมายถึง วัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ ประการหนึ่ง และยังหมายถึง วัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้อีกประการหนึ่งด้วย การที่ต้องนำเอาทรัพย์สินมาประกอบกับทรัพย์สินด้วยนั้นก็เพราะว่า ทรัพย์สินต้องอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ เมื่อทรัพย์สินก็เป็นทรัพย์สินส่วนหนึ่ง ฉะนั้นทรัพย์สินจึงต้องเป็นวัตถุมีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้เช่นเดียวกัน¹⁰

⁷อำนาจ เนตยสุภา และชาญชัย อารีวิทยาเลิศ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558), หน้า 16-17.

⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 137.

⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 138.

¹⁰บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-เนติบัณฑิตยสภา, 2550), หน้า 4.

3.1.1 ลักษณะสำคัญของทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ทรัพย์สิน (Things) คือ วัตถุที่มีรูปร่าง ซึ่งได้แก่สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสได้ เช่น สมุด ปากกา โต๊ะ เก้าอี้ วิว ควาย เป็นต้น ส่วนทรัพย์สิน (Property) คือ วัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่รูปร่างก็ได้ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้¹¹

ทรัพย์สินและทรัพย์สินจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการดังกล่าวหากขาดหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งข้อใดไป ก็จะเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สินไม่ได้ สำหรับคำว่า “วัตถุที่มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสได้ ส่วน คำว่า “วัตถุไม่มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองไม่เห็นจับต้องสัมผัสไม่ได้ ไม่มีส่วนสัด ไม่มีรูปร่าง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ไม่มีสภาพอยู่ตามธรรมชาติเลย แต่มีสถานภาพทางกฎหมายเท่านั้น และยังหมายความรวมถึงสิทธิต่างๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่กฎหมายรับรองไว้ด้วย เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง ภาระจำยอม สิทธิอาศัยฯ เป็นต้น¹² คำว่า “ซึ่งอาจมีราคา” หมายความว่า สิ่งนั้นๆ มีค่าอยู่ในตัวของมันเอง มิใช่หมายความว่า ราคาที่จะซื้อขายกันในท้องตลาด “ราคา” หมายถึง คุณค่าในตัวของสิ่งของนั่นเอง และคำว่า “ถือเอาได้” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 นั้น ไม่ได้หมายความถึง การหยิบจับถือเอาด้วยมือ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Appropriated หมายความว่า การถือสิทธิ เช่น ลิขสิทธิ์เป็นวัตถุไม่มีรูปร่างไม่อาจจับต้องสัมผัสได้ แต่ก็ยังเป็นวัตถุที่ถือสิทธิเอาได้ จึงเป็นทรัพย์สินตามกฎหมายคำว่า “อาจถือเอาได้” นั้นเพียงแต่ว่า อาจถือเอาได้เท่านั้นก็เพียงพอแล้ว แต่ในกรณีของสิทธิ เป็นวัตถุแห่งสิทธิไม่มีรูปร่างซึ่งจะเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นั้น ต้องเป็นสิทธิที่มีกฎหมายรับรองเอาไว้ ถ้าไม่มีกฎหมายรับรองไว้ สิทธินี้ย่อมมีไม่ได้ สิทธินี้ก็ไม้อาจเป็นทรัพย์สินได้ด้วย

3.1.2 ประเภทของทรัพย์สินแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1.2.1 อสังหาริมทรัพย์หมายความว่า ที่ดินและทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวรหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย¹³

3.1.2.2 สสังหาริมทรัพย์หมายความว่า ทรัพย์สินอื่นนอกจากการอสังหาริมทรัพย์ และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย¹⁴

¹¹ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 15-16.

¹² บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดิม, หน้า 7.

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 139.

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 140.

3.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก

มรดก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดรวมทั้งสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะของผู้ตายโดยแท้¹⁵

3.2.1 ประเภทของทายาท

ตามกฎหมายแล้วถือว่า มรดกที่จะตกทอดไปยังทายาท เมื่อบุคคลถึงแก่ความตาย บุคคลที่ถือว่ามีสิทธิรับมรดกได้นั้น อาจเป็นได้ทั้งทายาทที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับผู้ตาย และ ทายาทที่อาจไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับผู้ตายเลย ดังนั้น เราสามารถแบ่งทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก ได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรมและทายาทผู้รับพินัยกรรม¹⁶

3.2.1.1 ทายาทโดยธรรม คือ บุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือทางเครือญาติ กับผู้ตาย เช่น บุตร หลาน บิดา มารดา พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น เมื่อกฎหมาย เรียกบุคคลนี้ว่า ทายาทโดยธรรม เราจึงมักเรียกสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมว่า “สิทธิโดยธรรม” มิได้หมายความว่า บุคคลทุกคนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับผู้ตายมีฐานะเป็น ทายาทโดยธรรมไปเสียหมด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดลำดับทายาทไว้เพียงหกลำดับ เท่านั้นโดยคำนึงถึงประเพณีทางสังคม และความเกี่ยวพันทางสายเลือดกับเจ้ามรดกเป็นหลักคือ

- 1) ผู้สืบสันดาน
- 2) บิดามารดา
- 3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- 4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- 5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- 6) ลุง ป้า น้า อา

นอกจากนั้นกฎหมายยังกำหนดให้คู่สมรสที่มีทะเบียนถูกต้อง ถือเป็นทายาท โดยธรรมเป็นกรณีพิเศษ เมื่อมีการแบ่งมรดกต้องจัดให้คู่สมรสอยู่ในลำดับเดียวกับผู้สืบสันดานด้วย¹⁷

3.2.1.2 ทายาทผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่ผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้โดยระบุให้มี สิทธิได้รับทรัพย์สินอันใดอันหนึ่งหรือแม้กระทั่งทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ตาย ในบางกรณีทายาทผู้รับ พินัยกรรมก็อาจจะเป็นเครือญาติหรือผู้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดของผู้ตาย โดยที่ผู้ตายได้ทำ

¹⁵ พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรม-ศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา, 2551), หน้า 9.

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1603.

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1629.

พินัยกรรมไว้ เช่น บิดาเจ้ามรดกก่อนตายได้ทำพินัยกรรมแบ่งมรดกให้กับลูกๆ ของตนตามส่วนเท่าๆ กัน เป็นต้น¹⁸

3.2.2 ผู้จัดการมรดก

ผู้จัดการมรดกเกิดขึ้นในกรณีที่เจ้ามรดกที่มีทรัพย์สินและหนี้สินที่มีจำนวนไม่มากนัก หากสามารถตกลงกันได้ก็จะสามารถแบ่งทรัพย์สินกันจนเรียบร้อยและไม่เกิดข้อขัดแย้งกัน แต่ในทางปฏิบัติถ้าหากเจ้ามรดกมีทรัพย์สินและหนี้สินจำนวนมาก และอาจเกิดปัญหาในการแบ่งปันมรดกกัน ระหว่างทายาท หรือการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก็ได้ หรือธนาคารไม่ยอมให้ทายาทถอนเงินฝากในบัญชีของผู้ตายนอกจากจะมีคำสั่งศาลตั้งผู้จัดการมรดกเสียก่อน จึงจะดำเนินการจัดการมรดกให้เรียบร้อยได้ ดังนั้น การร้องขอจัดตั้งผู้จัดการมรดก จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถลดเหตุขัดข้องในการจัดการทรัพย์สินมรดกที่ไม่ลงตัวได้

3.2.2.1 การตั้งผู้จัดการมรดก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1711 บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกนั้นรวมตลอดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล

1) ผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม

2) การตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล

ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ สามารถร้องต่อศาล โดยขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้ หากเป็นกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์

(2) เมื่อผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจหรือยินยอมที่จะจัดการหรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการหรือในการแบ่งปันมรดก

(3) ข้อกำหนดในพินัยกรรมที่ตั้งผู้จัดการมรดกไว้ไม่มีผลใช้บังคับด้วยประการใดๆ

การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ถ้ามีกำหนดไว้ในพินัยกรรมก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม และถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แห่งกองมรดกตามพฤติการณ์ และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดก แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร¹⁹

ผู้มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาลนั้นมี 3 กรณี คือ

¹⁸พินัย ญ นคร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556), หน้า 63-64.

¹⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1713.

ก. ทายาท หมายความว่ารวมทั้ง ทายาทโดยธรรมและทายาทผู้รับพินัยกรรม หากทายาทมีหลายคน ทายาทในลำดับต้นจะมีสิทธิรับมรดกและมีสิทธิขอตั้งผู้จัดการมรดก ส่วนในลำดับถัดลงมาจะไม่มีสิทธิรับมรดก และร้องขอผู้จัดการมรดก

ข. ผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียและส่วนเสียตามกฎหมายในกองมรดก คือ ผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวกับกองมรดกนั่นเอง

ค. เจ้าหนี้กองมรดก ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางแนวกำหนดเป็นเงื่อนไข 2 ประการ คือ หากกองมรดกมีทายาทหรือผู้จัดการมรดกอยู่แล้ว เช่นนี้เจ้าหนี้ถือว่า ไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1098/2523) แต่ถ้าไม่มีผู้จัดการมรดกหรือทายาท เหตุเช่นนี้ เจ้าหนี้จะถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งเป็นเหตุแห่งการขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้

3.3 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 ลิขสิทธิ์ย่อมโอนให้แก่กันได้ โดยวิธีการโอนลิขสิทธิ์นั้นสามารถรับโอนได้ 2 วิธี คือ

3.3.1 การรับโอนลิขสิทธิ์โดยทางนิติกรรม

ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่สามารถโอนกันได้ การโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17 ต่างกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 15 คือ การโอนลิขสิทธิ์เป็นการทำให้สิทธิในความเป็นเจ้าของในงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นหมดสิ้นไป อาจจะตลอดไปหรือชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วแต่ความประสงค์หรือความต้องการของผู้โอนและผู้รับโอนและต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอนเป็นสำคัญ และหากมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ ให้ถือว่ามีการกำหนดระยะเวลาสิบปีแต่การอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิเป็นเพียงการให้ผู้อื่นมีสิทธิที่จะทำซ้ำหรือดัดแปลง นำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนตามที่ตกลงกันไว้เท่านั้น เจ้าของลิขสิทธิ์ยังคงมีสิทธิอย่างเต็มที่เช่นเดิม เช่น ทนายนิติอนุญาตให้ค่ายละคร Work point นำนิยายที่ตนแต่งขึ้นไปสร้างเป็นละครทีวีเท่านั้น และห้ามนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์²⁰ เป็นต้น

3.3.2 การรับโอนลิขสิทธิ์โดยทางมรดก

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นเจ้าของมรดกประสงค์จะโอนลิขสิทธิ์ให้ทายาทโดยทางพินัยกรรม ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ต้องทำให้ถูกต้องตามแบบพินัยกรรมที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 เรื่องมรดก ในทางกลับกันหากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นเจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกที่เป็นทรัพย์สินทั่วไปรวมถึงลิขสิทธิ์ที่

²⁰ไชยยศ เหมะรัชตะ, เรื่องเดิม, หน้า 116.

เป็นทรัพย์สินทางปัญญาจะตกทอดไปสู่ทายาทของเจ้ามรดกทันทีโดยผลของกฎหมาย ซึ่งมรดกดังกล่าวจะต้องถูกนำมาจัดการโดยการแบ่งปันให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามลำดับ ทั้งนี้ไม่ต้องทำตามแบบหรือทำเป็นหนังสือแต่อย่างใด²¹

3.3.3 สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์

สิทธิในลิขสิทธิ์มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสิทธิอื่นๆ ไป คือ เป็นสิทธิพิเศษแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ที่จะกระทำการใดๆ เกี่ยวกับงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นก็ได้ เช่น ทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งาน หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ เป็นต้น

ลิขสิทธิ์นี้เป็นสิทธิที่มีลักษณะพิเศษจึงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้ดังนี้

1) สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Right) หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่จะได้รับผลประโยชน์จากลิขสิทธิ์ เป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในเชิงพาณิชย์จากการที่ได้ใช้ประโยชน์จากงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น เช่น การทำซ้ำผลงานภาพวาดที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นแล้วนำไปจำหน่ายได้เงินทอง หรือดัดแปลงงานวรรณกรรมของผู้สร้างสรรค์แล้วนำไปขายหารายได้ เป็นต้น สิทธิในทางเศรษฐกิจได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 15 เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการอย่างใดก็ได้ เกี่ยวกับงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นดังนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ ตาม (1) (2) หรือ (3)

2) ธรรมสิทธิ (Moral Rights) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้บัญญัตินิยามความหมายของคำว่า ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใด บิดเบือน ดัดทอน ดัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับคดีดังกล่าวได้...²² อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์

²¹ อรรถพรณ พนัสพัฒนา, เรื่องเดิม, หน้า 49.

²² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537, มาตรา 18.

ของกฎหมาย การให้ความคุ้มครองธรรมสิทธิจะเห็นได้ว่า ธรรมสิทธิ หมายถึง สิทธิของผู้สร้างสรรค์ ในการที่จะปกป้องชื่อเสียงหรือเกียรติคุณ อันเนื่องมาจากงานที่ตนได้สร้างสรรค์ เช่น การแก้ไข ดัดแปลง ตัดทอนผลงานภาพยนตร์ในส่วนสำคัญของงานของผู้สร้างสรรค์ การกระทำดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อความภาคภูมิใจ หรือบั่นทอนต่อความรู้สึกของผู้สร้างสรรค์ อีกทั้งอาจจะทำให้เกิดความเสียหายต่อเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ที่ผู้สร้างสรรค์ได้ก่อให้เกิดงานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้น ด้วยเหตุนี้ กฎหมายลิขสิทธิ์จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองธรรมสิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์มีอิสรภาพทางความคิด ไม่ต้องกังวลว่างานของตนอาจถูกบิดเบือนหรือดัดแปลงจนเสื่อมเสียชื่อเสียง หลังจากที่ได้นำงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน

3.4 กฎหมายลิขสิทธิ์ในต่างประเทศ

กฎหมายลิขสิทธิ์ที่จะทำการศึกษานั้นได้แก่ ความตกลง TRIPs ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศ ที่ทุกประเทศที่เป็นภาคีได้ถือปฏิบัติและนำมาปรับใช้กับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศตนกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษ หรือ Copyright, Designs and Patents Act 1988 และซึ่งเป็นรากฐานของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) และกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส หรือ Copyright Law of France ซึ่งเป็นรากฐานของระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System)

3.4.1 กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษ

Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA เป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษที่มีการแก้ไขปรับปรุงและใช้มาจนถึงในปัจจุบัน โดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้เป็นกฎหมายที่คุ้มครองงานลิขสิทธิ์ การออกแบบและสิทธิบัตรประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2531 โดยมุ่งเน้นเพื่อให้การสร้างสรรค์ได้รับความคุ้มครองโดยลิขสิทธิ์จะต้องอยู่ในประเภทงานใดงานหนึ่ง ดังต่อไปนี้ งานวรรณกรรม งานละคร งานดนตรี งานศิลป์ ภาพยนตร์ การบันทึกเสียง การออกอากาศและการจัดพิมพ์ ต้นฉบับตีพิมพ์ เป็นต้น การแบ่งหมวดหมู่ของกฎหมายนั้นแบ่งออกเป็นหมวด 1-8 เป็นเรื่องเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ หมวด 9 สิทธิในการออกแบบ และหมวด 10-18 เป็นเรื่องของกฎหมายสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า กฎหมายลิขสิทธิ์บัญญัติอยู่ในหมวด 1-8 เป็นเรื่องเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ของอังกฤษในหมวดที่ 1 เรื่องลิขสิทธิ์ได้บัญญัตินิยามความหมายของคำว่าลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 1 ลิขสิทธิ์และผลงานลิขสิทธิ์

- 1) ลิขสิทธิ์ คือ สิทธิในทรัพย์สินซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในคำอธิบายดังต่อไปนี้
 - (a) งานวรรณกรรมละครดนตรีหรือศิลปะต้นฉบับ
 - (b) การบันทึกเสียง ภาพยนตร์หรือละครเวที และ
 - (c) การจัดพิมพ์ภาพของฉบับตีพิมพ์
- 2) ในส่วนนี้ งานลิขสิทธิ์ หมายถึง งานใดๆ ที่มีอยู่ในส่วนนี้

3) ลิขสิทธิ์ไม่มีอยู่ในผลงานเว้นแต่มีข้อกำหนดหรือคุณสมบัติตรงตามเหตุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ (ดูมาตรา 153 และบทบัญญัติที่อ้างถึง)²³ และส่วนที่นำมาประกอบการศึกษาและวิเคราะห์ คือ หมวด 5 เรื่อง Moral Rights บทบัญญัติมาตรา 94 กล่าวว่า ธรรมสิทธินั้นไม่สามารถโอนให้แก่กันได้²⁴ และในมาตรา 95 การตกทอดแห่งธรรมสิทธิ ภายหลังจากผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

(1) เมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย บุคคลผู้มีสิทธิได้รับสิทธิตามมาตรา 77 (สิทธิในการระบุชื่อเป็นผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์) สิทธิตามมาตรา 80 (สิทธิในการคัดค้านเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่องาน) สิทธิตามมาตรา 85 (สิทธิในความเป็นส่วนตัวของรูปถ่ายและภาพยนตร์)

(a) สิทธิดังกล่าวนี้จะถูกถ่ายทอดไปยังบุคคลโดยผลแห่งพินัยกรรม

(b) ในกรณีที่มิได้ทำพินัยกรรมไว้ ลิขสิทธิ์ดังกล่าวจะตกทอดเป็นมรดกเพื่อให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก และ

(c) ถ้าหรือไม่ได้ปฏิบัติตามกรณี (a) และ (b) ก็สามารถ行使สิทธิได้โดยการผ่านตัวแทน

(2) เมื่อลิขสิทธิ์เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์มรดก ที่ตกทอดไปยังทายาท ก็จะต้องจำกัดสิทธิในการรับ ดังนี้

(a) ผู้รับโอนจะมีสิทธิรับได้ส่วนหนึ่งหรือมากกว่า แต่ไม่สามารถรับได้ทั้งหมดแห่งลิขสิทธิ์ที่ผู้สร้างสรรค์มี โดยกระทำหรืออนุญาตให้ใช้สิทธินั้นได้ หรือ

(b) การแบ่งปัน แต่ไม่ใช่ทั้งหมดของระยะเวลาที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งสิทธิใดๆ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งอนุมาตรา (1) คือ จะถูกแบ่งตามลำดับ

(3) เรื่องธรรมสิทธิโดยอาศัยอำนาจตามอนุมาตรา (1) (a) หรือ (b) สิทธินั้นสามารถใช้ได้มากกว่าหนึ่งคน

(a) ในกรณีที่ได้รับสิทธิตามมาตรา 77 คือ สิทธิที่เป็นผู้เขียน หรือผู้สร้างสรรค์

(b) เมื่อได้รับสิทธิตามมาตรา 80 มาตรา 85 สามารถใช้สิทธินั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายได้

(c) หากมีการสละสิทธิตามมาตรา 87 สิทธินั้นก็จะไม่กระทบสิทธิของผู้อื่น

(4) การยินยอมหรือการสละสิทธิ ตามอนุมาตรา (1) มีผลผูกพันต่อบุคคลนั้น

(5) หากมีการทำละเมิดๆ เกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 84 ผู้รับมรดกสามารถกระทำการแทนผู้สร้างสรรค์ได้

²³ Copyright, Designs and Patents Act 1988, Article 1.

²⁴ Copyright, Designs and Patents Act 1988, Article 94.

(6) ภายใต้อำนาจมาตรานี้ ค่าเสียหายใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดของผู้รับโอน ซึ่งภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย จะตกทอดเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินมรดก²⁵

3.4.2 กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสได้รับการพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษ โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส ถูกควบคุมโดย *Code de la Propriété Intellectuelle*²⁶ คือประมวลกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ประเทศฝรั่งเศส เป็นภาคีอนุสัญญาทวิภาคีระหว่างประเทศหลายฉบับ เช่น อนุสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2429 เพื่อคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปะอนุสัญญากรุงเจนีวาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เขียน ฉบับวันที่ 6 กันยายน ค.ศ.1952 อนุสัญญากรุงโรมฉบับวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2504 เรื่อง การคุ้มครองผู้แสดงโพรดิเวเซอร์ของแผ่นเสียงและองค์การกระจายเสียง และอนุสัญญาเจนีวา ฉบับวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2514 และข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPS) ข้อตกลงเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ.2537²⁷ เป็นต้น การให้ความคุ้มครองในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส จะเป็นการให้ความสำคัญกับเรื่องธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights มากกว่าสิทธิในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเพื่อความเป็นธรรมกับผู้สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสจึงยอมรับในการสร้างสรรค์งานว่า เป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงให้ความคุ้มครองและคำนึงถึงธรรมสิทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานมากกว่า²⁸

ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights

ธรรมสิทธิมีอยู่เสมอและไม่สามารถโอนได้ ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์ก็ไม่สามารถสละสิทธิได้ และสิทธินี้ยังคงมีอยู่ แม้งานดังกล่าวจะตกเป็นสาธารณณะ

ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะได้รับการเคารพในชื่อเสียงของเขา

สิทธินี้จะติดไปกับตัวบุคคล

สิทธินี้มันจะยังคงอยู่ตลอดไป ไม่สามารถเอาไปได้และสิทธินี้ เมื่อภายหลังที่ผู้เขียนถึงแก่ความตาย ธรรมสิทธิก็จะตกเป็นมรดกไปสู่ทายาท

²⁵ Copyright, Designs and Patents Act 1988, Article 95.

²⁶ สิกิพีเดีย, *กฎหมายลิขสิทธิ์ฝรั่งเศส* [Online], available URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Copyright_law_of_France, 2561 (กุมภาพันธ์, 23).

²⁷ RCP, *กฎหมายลิขสิทธิ์ฝรั่งเศส* [Online], available URL: <https://www.rpc.co.uk/perspectives/ip/terralex-cross-border-copyright-guide-2018/france/>, 2018 (February, 23).

²⁸ จีระประภา มากสิน, เรื่องเดิม, หน้า 29.

การดำเนินการอาจหารือกับผู้อื่นภายใต้บทบัญญัติของพินัยกรรม²⁹

กฎหมายลิขสิทธิ์ของฝรั่งเศส มีหลักเกณฑ์การบริหารจัดการสิทธิในผลงานลิขสิทธิ์ ภายหลังจากที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายดังนี้

1) ผู้เขียนเท่านั้นที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยงานของตนโดยจะต้องกำหนดวิธีการเปิดงาน และกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวภายใต้บังคับข้อบังคับของ Article L132-4

ภายหลังจากที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย สิทธิในการที่จะเปิดเผยงานจะต้องเป็นหน้าที่ของผู้จัดการมรดกที่ผู้สร้างสรรค์ได้มอบหมายไว้ หากผู้สร้างสรรค์ไม่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น สิทธิของผู้สร้างสรรค์นั้นจะถูกใช้ได้โดยลูกหลาน โดยคู่สมรสซึ่งไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดในการหย่า และยังไม่ได้สมรสใหม่ โดยทายาทในลำดับอื่นที่ไม่ใช่ลูกหลานที่สืบทอดกันมาทั้งหมดหรือบางส่วน หรือผู้ที่ได้รับมรดกอื่นที่เกิดจากทรัพย์สินนอกคต

สิทธินี้ยังใช้ได้แม้ภายหลังจากสิทธิเด็ดขาดแห่งการหาประโยชน์จะสิ้นอายุการคุ้มครองลงตาม Article L123-1³⁰

ภายหลังจากที่ผู้เขียนตายสิทธิดังกล่าวก็จะตกทอดไปยังทายาทหลังจากนั้นอีก 70 ปี³¹

2) ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของผู้เขียนอย่างชัดเจนหรือไม่ชัดเจน โดยสิทธินั้นได้เปิดเผยตัวตนของผู้เขียนที่ถึงแก่ความตาย ตาม Article L121-2 ศาลชั้นต้นอาจสั่งให้มีมาตรการที่เหมาะสม ในกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้แทนดังกล่าวขึ้น ถ้าไม่มีผู้สืบสันดาน ไม่มีทายาทหรือคู่สมรสที่มีสิทธิได้รับมรดกเรื่องดังกล่าว ศาลอาจสั่งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงด้านวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบ³²

3) สิทธิในความสมบูรณ์ของงานผู้เขียนมีสิทธิที่จะคัดค้านการบิดเบือนหรือการดัดแปลงในผลงานของเขา (สิทธินี้ถูกนำไปใช้ในลักษณะที่จำกัดสำหรับซอฟต์แวร์เนื่องจากผู้สร้างซอฟต์แวร์ไม่สามารถคัดค้านการดัดแปลงใดๆ ในผลงานของตนได้เว้นเสียแต่ว่าเขาสามารถพิสูจน์ได้ว่า การปรับเปลี่ยนดังกล่าวจะเป็นอันตรายต่อเกียรติยศหรือชื่อเสียงของเขา)

4) Article L121-4 ผู้เขียนมีสิทธิพิจารณาทบทวนหรือถอนงานของตนออกจากการตีพิมพ์เผยแพร่ แม้จะมีการกำหนดสิทธิในการแสวงหาผลประโยชน์ของผู้อื่น หลังจากที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่แล้วก็ตาม ผู้เขียนอาจมีเงื่อนไขในการขดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นธรรมในการใช้สิทธิพิจารณาทบทวนหรือถอนนี้แก่ผู้รับโอน

²⁹ Intellectual Property Code, Article L121-1.

³⁰ Intellectual Property Code, Article L121-2.

³¹ Intellectual Property Code, Article L123-1 (Act No. 97-283 of 27 Mars 1997 art. 5 Official Journal of 28 Mars 1997 in force on 1 July 1995).

³² Intellectual Property Code, Article L121-3.

หากผู้เขียนมีความประสงค์ให้งานของเขาถูกตีพิมพ์เผยแพร่เช่นเดิมหลังจากที่เขาได้ใช้สิทธิในการพิจารณาทบทวนและถอนแล้วนั้น ผู้เขียนต้องเสนอให้ผู้รับมอบใช้สิทธิในการแสวงหาประโยชน์ภายใต้เงื่อนไขเดิม³³

จะเห็นได้ว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญแก่เรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights เป็นอย่างมาก ซึ่งในรายละเอียดของกฎหมายได้ให้ความสำคัญคุ้มครองธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights นี้ ยาวนานไปจนถึงแม้ผลงานลิขสิทธิ์จะตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินก็ตาม ทายาทก็ยังคงสามารถอ้างธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights นี้ เพื่อปกป้องชื่อเสียงของผู้สร้างสรรค์ได้

4. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม

การจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้น มีความพิเศษแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป หากต้องนำลิขสิทธิ์ที่ตกทอดเป็นมรดกมาจัดการเพื่อแบ่งให้แก่ทายาทโดยธรรมจะอย่างไร และธรรมสิทธิที่ตกทอดเป็นมรดกจะบริหารจัดการสิทธินี้ได้อย่างไร รวมถึงนำองค์การจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์มาบริหารจัดการเกี่ยวกับสิทธิในลิขสิทธิ์ของทายาทจะอย่างไร ในเมื่อประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและมีความชัดเจนตามหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ จึงทำการศึกษาถึงปัญหา ดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดก

จากการศึกษาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้รองรับถึงเรื่องการจัดการลิขสิทธิ์ที่ตกทอดเป็นมรดกไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นมรดกนั้น เป็นเรื่องที่จัดการได้ยากในรายละเอียด เพราะเหตุที่ลิขสิทธิ์เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ประกอบกับการใช้ความวิริยะอุตสาหะของผู้สร้างสรรค์ที่ได้ลงทุนลงแรงสร้างสรรค์ผลงานผ่านลงบนวัตถุที่มีรูปร่างจนก่อให้เกิดผลงานอันทรงคุณค่า โดยที่ไม่ต้องนำไปจดเพื่อแจ้งสิทธิการเป็นเจ้าของผู้สร้างสรรค์ก็สามารถได้ลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติ ดังนั้น การนำลิขสิทธิ์มาจัดการเพื่อแบ่งปันให้แก่ทายาทโดยธรรม จึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการจัดการเป็นอย่างมาก ถึงอย่างไรก็ตาม หากต้องนำลิขสิทธิ์ที่ตกทอดเป็นมรดกมาจัดการ เพื่อแบ่งปันแก่ทายาทต้องวิเคราะห์ถึงลักษณะของทรัพย์สินและทรัพย์สินก่อนว่ามีความแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาหรือไม่ อย่างไร

³³Casalonga, **Copyright in France** [Online], available URL: <http://www.casalonga.com/documentation/Copyright/copyright-in-france-230/Copyright-in-France.html?lang=en,2018> (February, 23).

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 137 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง ได้แก่ สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสได้ เช่น ปากกา โตะ แก้ว เป็นต้น และมาตรา 138 “ทรัพย์สิน” ที่นิยามความหมายรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุที่ไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ เป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น นาฬิกา ทีวี ตู้เย็น หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน บ้าน เป็นต้น ดังนั้น ความหมายของทรัพย์สินมีความหมายกว้างกว่าทรัพย์สิน คือ เป็นได้ทั้งวัตถุที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง แต่อาจมีราคาและถือเอาได้ ถึงแม้กฎหมายจะกล่าวถึงตัววัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ตาม ทรัพย์สิน ก็ไม่ได้หมายถึงตัววัตถุเพียงอย่างเดียว แต่ได้หมายความรวมถึงสิทธิทางกฎหมายที่เจ้าของใช้เพื่อกีดกันผู้อื่นไม่ให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของ เป็นสิทธิเด็ดขาดอย่างหนึ่งที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินที่จะบังคับเอาแก่ทรัพย์สินได้โดยตรง เช่น สิทธิในสังหาริมทรัพย์ สิทธิในสังหาริมทรัพย์ สิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน เป็นต้น

ส่วนทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) คือสิทธิที่เกิดขึ้นจากผลผลิตทางความคิดเกิดจากสติปัญญา ความนึกคิดของมนุษย์ และสร้างสรรค์ผลงานผ่านลงตัววัตถุ จึงมีความจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์ให้ได้รับประโยชน์จากการคิดค้นสิ่งนั้นโดยมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ถึงอย่างไรก็ตามสิทธิแต่เพียงผู้เดียวนี้อาจถูกจำกัดไว้เพื่อประโยชน์บางประการหรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เช่น ให้สิทธิแก่ผู้อื่นในการค้นคว้าวิจัย อ้างอิงงานที่ได้จากการสร้างสรรค์ขึ้นตามสมควร เพื่อเป็นการไม่ก่อให้เกิดการผูกขาดโดยไม่ชอบธรรม

ด้วยเหตุนี้ เมื่อนำทรัพย์สินมาเปรียบเทียบกับลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว จะเห็นว่า ลิขสิทธิ์เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ผลงานออกมาโดยผ่านลงบนตัววัตถุ แต่อาจมีราคาและถือเอาได้สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์ได้ เช่นเดียวกับทรัพย์สินทั่วไป แต่ลิขสิทธิ์มีความพิเศษและเฉพาะที่แตกต่างออกไปจากทรัพย์สินทั่วไปตรงที่ว่า ลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ วัตถุแห่งสิทธิของลิขสิทธิ์ คือ อำนาจหรือสิทธิที่กฎหมายได้มอบให้แก่เจ้าลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้หรือสัมผัสได้ ไม่มีรูปร่าง หากแม้วัตถุจะเสื่อมสลายไป ก็ไม่ทำให้สิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เสื่อมสลายไปตามตัววัตถุนั้น ผู้สร้างสรรค์ยังคงสามารถสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่ได้ และไม่มีผลกระทบต่อสิทธิในงานลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้น

มีคำพิพากษาฎีกาที่ 846/2534 ได้วินิจฉัยถึงลักษณะของทรัพย์สินทางปัญญาว่า “...ทรัพย์สินทางปัญญาจัดอยู่ในความหมายของทรัพย์สิน แต่เป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์จะได้อาจได้มาโดยทางใดก็ได้บ้าง เป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ...” ประกอบกับมีมุมมองของนักกฎหมายหลายท่าน ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของทรัพย์สินทั่วไปกับทรัพย์สินทางปัญญา อาทิ รองศาสตราจารย์มานิตย์ จุ่มปา ได้ให้ความเห็นว่า “แม้ทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง แต่ทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่ใช่

สังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพียงแต่ถือว่า ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง แต่ด้วยเหตุที่ทรัพย์สินทางปัญญามีลักษณะเฉพาะ จึงมีกฎหมายเฉพาะเรื่องกำหนดไว้ ดังนั้น บางเรื่องจึงไม่อาจใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะทรัพย์สินมาปรับใช้กับทรัพย์สินทางปัญญาได้โดยตรง”

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ว่าด้วยเรื่องมรดก ที่ให้ความหมายของคำว่า มรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย รวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า นิยามความหมายของคำว่า มรดก ในมาตรา 1600 ไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนถึงคำว่า ทรัพย์สินทางปัญญาด้วย ประกอบกับการพิจารณานิยามความหมายในมาตรา 137 และมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องทรัพย์สินและทรัพย์สิน ก็มีได้บัญญัติหรือนิยามลักษณะความพิเศษของลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญานี้ไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน แต่ในมาตรา 1600 ได้นิยามคำว่า สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่า มีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิ รวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธินั้นๆ ซึ่งสิทธินี้ ก็เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง อาจมีราคาและถือเอาได้ ประกอบกับมาตรา 17 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ก็ได้บัญญัติให้ลิขสิทธิ์สามารถตกทอดได้โดยทางมรดก ดังนั้น เมื่อลิขสิทธิ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่กฎหมายรับรองว่า มีอยู่และมีให้มีการละเมิดสิทธิได้ ประกอบกับอาจใช้หาประโยชน์ได้ ในเชิงพาณิชย์และถือเอาได้ กฎหมายจึงบัญญัติให้ลิขสิทธิ์นี้ สามารถตกทอดเป็นมรดกไปสู่ทายาทได้เช่นเดียวกัน

จากความเห็นของนักกฎหมายข้างต้น จึงแสดงให้เห็นถึงความพิเศษและเฉพาะของลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาว่า มีความพิเศษแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไปอย่างไร อาจกล่าวได้ว่า ลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญานี้ ถึงแม้จะไม่ใช่อสังหาริมทรัพย์และไม่ใช่อสังหาริมทรัพย์ แต่ก็เป็สิทธิอย่างหนึ่งที่กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองและมอบอำนาจให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์

ดังนั้น ลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของทรัพย์สิน แต่ก็มีคุณสมบัติและเฉพาะที่แตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป ตรงที่ตัววัตถุแห่งสิทธิของลิขสิทธิ์เป็นอำนาจที่กฎหมายมอบให้สิทธินี้เป็นนามธรรม ไม่ผูกติดไปกับตัววัตถุเหมือนกับสิทธิในทรัพย์สินทั่วไปที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์แม้ตัวผลงานลิขสิทธิ์หรือตัววัตถุจะเสื่อมสลายไปสิทธิในลิขสิทธิ์นี้ก็ยังคงอยู่ไม่เสื่อมสลายไปตามตัววัตถุนั้น และผู้สร้างสรรค์ยังมีสิทธิสร้างผลงานชิ้นใหม่ได้ อีกทั้งสิทธินี้ยังอาจใช้หาประโยชน์ได้ในเชิงพาณิชย์และอาจถือเอาได้ จึงอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 นั่นเอง

จากการศึกษาเปรียบเทียบในกรณีข้างต้น พบว่าลิขสิทธิ์เป็นรูปแบบหนึ่งของทรัพย์สินที่สามารถตกทอดเป็นมรดกได้ภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ถึงแก่ความตาย ลิขสิทธิ์นี้จึง

ต้องนำมาทำการจัดการเพื่อแบ่งปันแก่ทายาทตามลำดับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ประกอบกับมาตรา 1633 ต่อไป

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาถึงบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 พบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติให้ลิขสิทธิ์นั้นตกทอดได้โดยทางมรดก แต่กลับมิได้บัญญัติถึงวิธีการจัดการลิขสิทธิ์ภายหลังที่ตกทอดเป็นทรัพย์สินมรดกไว้ เพราะลักษณะของลิขสิทธิ์ที่มีความพิเศษและเฉพาะ ทำให้การจัดการหรือการแบ่งปันลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้น ทำได้ค่อนข้างยากในรายละเอียด เหตุเพราะลักษณะทางกายภาพของลิขสิทธิ์ เป็นสิ่งที่เกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ที่ถูกถ่ายทอดความคิดผ่านลงบนตัววัตถุ ประกอบกับการใช้ความวิริยะอุตสาหะพยายามจนก่อให้เกิดผลงานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครอง ครั้นจะนำตัวผลงานมาทำการแบ่งปันตามหลักการจัดการมรดกที่เป็นทรัพย์สินทั่วไป โดยแบ่งเป็นชิ้น เป็นอัน หรือแบ่งในลักษณะที่เป็นสิทธิที่มีทรัพย์สินประกอบไปด้วย เช่น สंहติกรรมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ ก็คงจะแบ่งได้แต่เพียงตัววัตถุและเอกสารแสดงการครอบครองเท่านั้น แต่ไม่สามารถนำความคิดหรือภูมิปัญญาของมนุษย์ที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองมาแบ่งแยกหรือจัดการได้ อีกทั้ง เมื่อศึกษาในส่วนของกฎหมายลิขสิทธิ์ในต่างประเทศ คือ กฎหมายลิขสิทธิ์ของเทศอังกฤษและกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสก็ได้บัญญัติถึงวิธีการแบ่งทรัพย์สินมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์ไว้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกันว่า เมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ในกรณีที่มีทายาทหลายคน ทายาทคนใดมีสิทธิในงานลิขสิทธิ์ไปทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนางานหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ สิทธิดังกล่าวนี้ เรียกว่า สิทธิในทางเศรษฐกิจ หรือ Economic Rights ซึ่งแตกต่างจากสิทธิที่เรียกว่า ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ที่กฎหมายทั้งสองประเทศได้บัญญัติไว้ชัดเจนถึงรายละเอียด เมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ว่าบุคคลผู้ใดจะเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลจัดการสิทธินี้ ซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์ในรายละเอียดของประเด็นปัญหาต่อไป

ด้วยเหตุนี้ การจะนำลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญามาทำการจัดการหรือแบ่งปันให้แก่ทายาทโดยธรรมตามลำดับ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้เสียทั้งหมด หากแต่ปรับใช้ได้ในส่วนของทายาทผู้มีสิทธิได้รับตามลำดับก่อนหลังเท่านั้น ตามมาตรา 1629 คือ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา แต่ก็มีได้หมายความว่า บุคคลทุกคนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดเหล่านี้ จะมีสิทธิที่ได้รับมรดกของเจ้ามรดกไปเสียหมดทุกคน ตราบใดที่มีทายาทในลำดับแรกๆ ยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย ทายาทลำดับถัดลงไปจะไม่มีสิทธิในมรดกของเจ้ามรดกเลย แต่การแบ่งลิขสิทธิ์นี้ ไม่สามารถแบ่งสิทธิในผลงานอันมีลิขสิทธิ์ให้ทายาทโดยธรรมเพื่อให้ได้ส่วนแบ่งที่เท่าๆ กันได้ เนื่องจากสิทธิในผลงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ตกทอดเป็นมรดกนั้น คือ สิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กล่าวคือ ในกรณีที่มีทายาทโดยธรรมเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับ

เดียวกันหลายคน ใครจะเป็นคนมีสิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง สิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน สิทธิในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งาน รวมถึงการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ อีกทั้งลิขสิทธิ์นั้นก็มีหลายประเภท เช่น งานวรรณกรรม งานดนตรีกรรม งานศิลปกรรม เป็นต้น และมูลค่าที่เกิดขึ้นจากผลงานลิขสิทธิ์ในแต่ละประเภทก็แตกต่างกัน หากต้องนำวิธีการจัดการโดยการนำลิขสิทธิ์มาแบ่งปันเพื่อให้ทายาทได้ส่วนแบ่งที่เท่าๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1633 นั้น ไม่สามารถปรับใช้ได้ ต้องใช้วิธีการอื่นที่เหมาะสมต่อไป

เมื่อลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา ไม่สามารถนำวิธีการจัดการมรดกโดยทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้กับการจัดการมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์ได้ แต่เพื่อให้ทายาทมีสิทธิรับมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ การที่ไม่สามารถจัดการแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาทได้นั้น จะถือเป็นเหตุขัดข้องที่สามารถนำหลักการจัดตั้งผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ได้โดยอนุโลม ถึงแม้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้บัญญัติ ในเรื่องนี้ไว้ชัดเจนก็ตาม ซึ่งการจัดตั้งผู้จัดการมรดก ถือเป็นทางออกทางหนึ่งที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติขึ้น เพื่อรองรับเหตุขัดข้องในกรณีที่ทายาทไม่สามารถตกลงเรื่อง การแบ่งปันมรดกและผลประโยชน์ในมรดกกันได้

โดยปกติแล้วมรดกจะตกทอดสู่ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมทันทีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย และไม่จำเป็นต้องมีการตั้งผู้จัดการมรดกหากทายาทสามารถตกลงปัญหากันได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วในบางกรณีที่เกิดเหตุขัดข้องในการครอบครองทรัพย์สิน เช่น ธนาคารไม่ยอมให้ทายาทถอนเงินฝากในบัญชีได้ หากไม่มีคำสั่งศาลให้มีการตั้งผู้จัดการมรดกมาแสดงเสียก่อน ถึงจะดำเนินการให้หรือในกรณีที่มีเหตุขัดข้อง ในกรณีอื่น เช่น กองมรดกมีจำนวนมากจนไม่สามารถแบ่งปันกันได้จนลงตัวหรือต้องมีการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ก่อน เหตุเช่นนี้ ทายาท ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการก็สามารถร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้จัดการมรดกขึ้นมาเพื่อดำเนินการจัดการแบ่งปันมรดกต่อไปได้

การแต่งตั้งผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1713 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นการแต่งตั้งผู้จัดการมรดก โดยคำสั่งศาล โดยทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการสามารถร้องต่อศาล ซึ่งขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ในกรณี คือ

- 1) เมื่อเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์
- 2) เมื่อผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถที่จะจัดการหรือมีเหตุขัดข้อง (เหตุขัดข้อง เช่น ผู้จัดการมรดกตาย ลาออก หรือทายาทไม่อาจปรองดองกันได้ เป็นต้น) ที่จะจัดการหรือแบ่งปันทรัพย์สินมรดกได้

3) เมื่อข้อกำหนดในพินัยกรรม ซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ ไม่มีผลใช้บังคับด้วยประการใดๆ เช่น พินัยกรรมตกเป็นโมฆะ เนื่องจากไม่ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการก็สามารถร้องต่อศาลโดยขอให้ตั้งผู้จัดการมรดก เพื่อให้มาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการแบ่งปันมรดกได้

อีกทั้ง เมื่อศาลตั้งให้ผู้ใดเป็นผู้จัดการมรดก ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดก เว้นแต่จะจำเป็นเพื่อการนั้นหรือแล้วแต่ศาลเห็นสมควร

หากนำหลักกฎหมายมรดกของประเทศอังกฤษมาเปรียบเทียบจะพบว่า กฎหมายของอังกฤษถือว่า หลักทรัพย์สินของผู้ตายจะยังไม่โอนหรือตกทอดไปยังทายาททันที แต่จะตกทอดไปยังผู้จัดการมรดกซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ และจะดำเนินการจัดการมรดกตามขั้นตอน ผู้จัดการมรดกจะถือเป็นตัวแทนของเจ้ามรดกที่คอยดำเนินการจัดการทรัพย์สินมรดกและแบ่งปันทรัพย์สินมรดกนั้นให้แก่ทายาทต่อไป โดยหน้าที่ของผู้จัดการมรดก (The Personal Representative) ในกฎหมายอังกฤษคือ ผู้ที่เก็บรวบรวมมรดกอันแท้จริง ส่วนทายาทของผู้ตายจะเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย ต่อมาหากผู้จัดการมรดกมีความประสงค์ที่จะเป็นผู้แทนแล้ว ต้องทำการให้คำสาบานต่อศาล รวมถึงแสดงรายการทรัพย์สินทั้งหมดแห่งมรดกในศาลและจัดทำบัญชีรายการอสังหาริมทรัพย์ไปยังศาล และเมื่อมีความประสงค์ที่จะเป็นผู้แทนแล้ว ผู้จัดการมรดกต้องเข้าแสดงการยอมรับหน้าที่ต่อศาลสูงหรือศาลสูงมีคำสั่งให้ปฏิบัติตนเอง

ส่วนกฎหมายมรดกของประเทศฝรั่งเศสที่ใช้หลัก Universal Succession คือ มรดกของผู้ตาย ได้แก่ สิทธิและหน้าที่ของผู้ตายย่อมตกทอดเข้ารวมกับสิทธิและหน้าที่ของทายาท แต่ทั้งนี้ สิทธิและหน้าที่ดังกล่าวนี้ ต้องเป็นสิทธิและหน้าที่ที่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้หรือที่เรียกว่า Patrimonial Right และเนื่องจากทรัพย์สินเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการรับมรดกจึงมีลักษณะรวม คือ ทายาทต้องรับไปทั้งทรัพย์สิน สิทธิ และหนี้สินไปทั้งหมด และการตกทอดของทรัพย์สินมรดกย่อมตกทอดไปทันที เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและกฎหมายมรดกของประเทศฝรั่งเศสก็ให้สิทธิแก่ผู้รับมรดกในการเลือก คือ

1) การยอมรับมรดกโดยปกติ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยปริยายที่แสดงให้เห็นว่ามีเจตนารับมรดก เช่น การเข้าจัดการทรัพย์สินมรดก

2) การยอมรับมรดกบางส่วนโดยมีเงื่อนไข ซึ่งกฎหมายได้กำหนดแบบพิธีไว้ว่าต้องแสดงเจตนาต่อเจ้าหน้าที่ที่ศาลแพ่งซึ่งมีอำนาจเหนือกองมรดกนั้น และต้องแสดงบัญชีทรัพย์สินต่อเจ้าหน้าที่ภายในสามเดือน นับแต่เจ้ามรดกเสียชีวิตลง ซึ่งทายาทจะมีเวลา 40 วันในการเข้ารับมรดกส่วนที่ต้องการเข้ารับ

3) การปฏิเสธไม่รับมรดก เช่น กรณีที่ทายาทอาจจะพิจารณาแล้วว่ากองมรดกมีหนี้สินมากกว่าจำนวนทรัพย์สินมรดก ทายาทจึงปฏิเสธการรับมรดกนี้โดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของศาลแพ่งได้

ทั้งนี้ หากไม่มีทนายทฎีโดมาแสดงเจตนารับมรดก ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการอาจขอคำสั่งศาลให้แต่งตั้งผู้ที่จะเข้ามาจัดการทรัพย์สินที่เป็นมรดกได้ ซึ่งกฎหมายมรดกของประเทศฝรั่งเศสนั้น ก็แบ่งผู้จัดการมรดกออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม และผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาลเท่านั้น

คำว่า Administrateur Judiciaire เป็นคำที่อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของฝรั่งเศส โดยมีความหมายว่า ผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้งขึ้น มีหน้าที่จัดการผลประโยชน์ของบุคคลหรือนิติบุคคลที่ไม่สามารถดำเนินการในกิจการได้หรือไม่สามารถจัดการผลประโยชน์ หรือมีความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินการ ทั้งนี้ การที่ผู้จัดการมรดกจะมีหน้าที่อย่างไรมัน ย่อมเป็นไปตามคำสั่งศาล โดยสาเหตุที่ต้องมีการแต่งตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาลนั้น เกิดจากการที่ทายาทละเลยไม่จัดการมรดกหรือมีการโต้แย้งเรื่องผลประโยชน์ในมรดก ทายาทอื่นจึงร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการจัดตั้งผู้จัดการมรดกได้ และผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาลมีหน้าที่เป็นไปตามที่ศาลกำหนดไว้ ซึ่งจะจำกัดเฉพาะอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินมรดกเท่านั้น เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า การจัดการมรดกของทั้งสองประเทศจะมีความแตกต่างกัน โดยที่กฎหมายมรดกของประเทศอังกฤษถือว่า หลักทรัพย์สินของผู้ตายจะยังไม่โอนหรือตกทอดไปยังทายาททันที แต่จะตกทอดไปยังผู้จัดการมรดก ซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์และจะดำเนินการจัดการมรดกตามขั้นตอน โดยผู้จัดการมรดกจะถือเป็นตัวแทนของเจ้ามรดกที่คอยดำเนินการจัดการทรัพย์สินมรดกและแบ่งปันทรัพย์สินมรดกนั้นให้แก่ทายาทต่อไป ส่วนกฎหมายมรดกของประเทศฝรั่งเศสจะมีการจัดการทรัพย์สินมรดกที่คล้ายคลึงกับการจัดการมรดกของประเทศไทย เพราะเหตุที่ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil Law เป็นการอนุวัติตามแบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ดังนั้น การจัดการสิทธิที่เป็นทรัพย์สินมรดกนั้น เมื่อไม่สามารถนำลิขสิทธิ์มาแบ่งปันให้แก่ทายาทเพื่อให้ได้ส่วนที่เท่าๆ กันได้ จึงต้องนำการจัดตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล ตามมาตรา 1713 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้กับการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดก โดยผู้จัดการมรดกมีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีและบริหารจัดการสิทธิ เช่น สิทธิในการทำซ้ำ สิทธิในการดัดแปลง หรือสิทธิในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ หรือจะนำลิขสิทธิ์ไปประเมินมูลค่าเพื่อนำเงินที่ได้มาแบ่งปันหรือให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เข้ามาดูแล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกทุกคน

4.2 ปัญหาการบริหารจัดการกรรมสิทธิ์ที่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม

กฎหมายลิขสิทธิ์นอกจากจะมอบสิทธิเด็ดขาดในทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้สร้างสรรค์แล้วยังมอบสิทธิที่เรียกว่า “กรรมสิทธิ์” ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ด้วยอีกทางหนึ่ง ถึงแม้จะไม่ได้บัญญัตินิยามความหมายของคำว่า “กรรมสิทธิ์” ไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้น

นั้น ก็เพื่อปกป้องชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ หากได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้น จากเหตุที่ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใด บิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานจนเกิดความเสียหายหรือทำให้เสื่อมคุณค่าลง และกฎหมายลิขสิทธิ์ยังส่งต่อ “ธรรมสิทธิ” นี้ให้แก่ทายาทของผู้สร้างสรรค์ โดยให้สิทธิแก่ทายาทของผู้สร้างสรรค์ที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวต่อบุคคลอื่นหรือผู้รับโอนลิขสิทธิ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ ภายหลังจากที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights หมายถึง สิทธิของผู้สร้างสรรค์ในการที่จะปกป้องชื่อเสียงเกียรติคุณอันเนื่องมาจากงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยการปกป้องชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์อาจมาจากการกระทำในลักษณะต่างๆ ของบุคคลอื่น เช่น การทำซ้ำ ตัดแปลง ตัดทอนงานให้เสียรูป หรือการที่บุคคลใดแอบอ้างว่าเป็นผู้สร้างสรรค์งาน ทั้งๆ ที่บุคคลนั้นมิใช่เป็นผู้สร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จะเป็นมรดกหรือไม่นั้น คงต้องพิจารณา คำว่ามรดกเสียก่อนว่า มรดก หมายถึงอะไร “มรดก ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ไม่ต้องตกทอดเป็นมรดก” จากนิยามความหมาย คำว่า มรดก จึงไม่ได้หมายถึง ทรัพย์สินที่เป็นรูปร่างเพียงอย่างเดียว แต่มีความหมายรวมถึง สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดกที่ต้องตกทอดเป็นมรดกไปสู่ทายาทอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ สิทธิเด็ดขาดที่กฎหมายมอบให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ได้แก่ สิทธิในทางเศรษฐกิจ หรือ Economic Rights และสิทธิที่เรียกว่า ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights นั้น สิทธิทั้ง 2 ประเภทนี้ จึงสามารถตกทอดเป็นมรดกได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ถึงแม้กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยจะไม่ได้บัญญัติ ให้ความชัดเจนในเรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ที่สามารถตกทอดเป็นมรดกได้ก็ตาม แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายไทยก็ได้อนุวัติกฎหมายลิขสิทธิ์ตามอนุสัญญา กรุงเบอร์น ค.ศ.1971 ที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2514 (ค.ศ.1971) และแก้ไขเพิ่มเติมในวันที่ 28 กันยายน 2522 (ค.ศ.1979) ในข้อ 6 ทวิ เรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ไว้ใน (2) ว่า ภายหลังจากการตายของผู้ประพันธ์ สิทธิที่กฎหมายได้มอบให้ในวรรคก่อนจะได้รับการดูแลจนกว่าสิทธิในทางเศรษฐกิจจะสิ้นอายุลง และบุคคลหรือสถาบันจะต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามกฎหมายของประเทศที่คุ้มครองสิทธินั้น โดยข้อตกลง TRIPs ข้อ 9 (1) ก็ได้กำหนดให้ “สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามข้อ 1 ถึง ข้อ 21 ของอนุสัญญากรุงเบอร์น ค.ศ.1971 แต่อย่างไรก็ตาม ข้อตกลง TRIPs ข้อ 9 (1) ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกไม่มีข้อผูกพันภายใต้ความตกลงในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิ ภายใต้ข้อ 6 ทวิ ของอนุสัญญากรุงเบอร์น ค.ศ.1971 ซึ่งหมายความว่า ข้อตกลง TRIPs ข้อ 9 (1) เปิดโอกาสให้สมาชิก TRIPs ไม่ต้องบัญญัติหรือกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องธรรมสิทธิ ไว้ในกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ แม้ว่าประเทศสมาชิกจะมีความผูกพันที่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อื่นๆ ในข้อ 1 ถึง ข้อ 21 ของอนุสัญญากรุงเบอร์น ค.ศ.1971 ก็ตาม ดังนั้น เรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights

จึงเป็นเรื่องที่แต่ละประเทศสมาชิกจะบัญญัติให้เข้ากับวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศตน ถึงแม้กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยจะไม่ได้บัญญัติให้ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ให้สามารถตกทอดเป็นมรดกได้ไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่เพื่อรักษาเจตนารมณ์และคุณค่าของผลงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ไว้ กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยจึงได้บัญญัติเจตนารมณ์ในเรื่องของ ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ไว้ในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 นั้นเอง

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 18 พบว่า ได้บัญญัติเพียงการให้อำนาจแก่ผู้สร้างสรรค์ที่จะแสดงว่า ตนนั้นเป็นผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์และให้อำนาจแก่ทายาทของผู้สร้างสรรค์ เมื่อภายหลังที่ ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ทายาทมีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับคดีกับผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงแก่งานอันมีลิขสิทธิ์นี้ไปตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้ แต่มีได้บัญญัติถึงวิธีการบริหารจัดการสิทธิที่เรียกว่า ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงการให้สิทธิแก่ทายาทในการฟ้องร้องบังคับคดีตามสิทธิดังกล่าวนี้ได้ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษ Copyright, Designs and Patents Act 1988 พบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษได้บัญญัติ เรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ไว้ในบทบัญญัติมาตรา 94 กล่าวว่า ธรรมสิทธินั้นไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ และในมาตรา 95 การตกทอดแห่งธรรมสิทธิภายหลังผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย พบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษนั้น มีความชัดเจนในเรื่องของการจัดการ ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights เป็นอย่างดี คือ มีการระบุรายละเอียดว่าหากภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights นั้นจะถูกถ่ายทอดไปยังบุคคลโดยผลแห่งพินัยกรรม โดยให้บุคคลที่ระบุในพินัยกรรมเป็นผู้ดูแลสิทธิ แต่ถ้าไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ดังกล่าวนี้อาจตกทอดเป็นมรดกให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกต่อไป ทั้งนี้ หากไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้และไม่มีทายาทผู้รับมรดกก็สามารถใช้สิทธิได้โดยการผ่านตัวแทนของผู้สร้างสรรค์และบุคคลเหล่านั้น มีสิทธิได้รับสิทธิตามมาตรา 77 คือ สิทธิในการระบุชื่อเป็นผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์ สิทธิตามมาตรา 80 คือ สิทธิในการคัดค้านเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่องาน และสิทธิตามมาตรา 85 คือ สิทธิในความเป็นส่วนตัวของรูปถ่ายและภาพยนตร์

ส่วนในอนุมาตรา (2) เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิในการรับโอนลิขสิทธิ์ของผู้ที่รับโอนลิขสิทธิ์ว่า เมื่อลิขสิทธิ์เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดไปยังทายาท ก็จะต้องจำกัดสิทธิในการรับคือ ผู้รับโอนจะมีสิทธิรับได้ส่วนหนึ่งหรือมากกว่า แต่ไม่สามารถรับได้ทั้งหมดแห่งลิขสิทธิ์ที่เจ้าของผู้สร้างสรรค์มี โดยกระทำหรืออนุญาตให้ใช้สิทธินั้นได้หรือการแบ่งส่วนแต่ไม่ใช่ทั้งหมดของระยะเวลาที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งสิทธิใดๆ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งอนุมาตรา (1) คือ จะถูกแบ่งตามลำดับ

และในอนุมาตรา (3) จะเป็นเรื่องของอำนาจในการใช้สิทธิโดยบุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา (1) ข้อ (a) และ (b) สามารถใช้สิทธิตาม มาตรา 77 คือ สิทธิในการระบุชื่อเป็นผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์ สิทธิตามมาตรา 80 คือ สิทธิในการคัดค้านเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่องาน และสิทธิตามมาตรา 85 คือ สิทธิในความเป็นส่วนตัวของรูปถ่ายและภาพยนตร์ ได้มากกว่า 1 คน

ส่วนอนุมาตรา (4) จะเป็นเรื่องของการยินยอมและการใช้สิทธิ ส่วน (5) และ (6) เป็นเรื่องของการละเมิดภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ค่าเสียหายใดๆ ที่เกิดจากการทำละเมิดของผู้รับโอนจะตกทอดเป็นมรดกตกแก่ทายาทต่อไป

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษจะให้ความสำคัญแก่เรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights เป็นอย่างมากโดยมีการบัญญัติรายละเอียดในเรื่องของตัวผู้มีสิทธิรับมรดก และเรื่องจำกัดสิทธิในการรับโอนลิขสิทธิ์ เพื่อมิให้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นผูกขาดในเรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights มากเกินไป เพราะเหตุที่ประเทศอังกฤษให้ความสำคัญในเรื่องของการนำผลงานไป ต่อยอดทางความคิดและการพัฒนาผลงานให้ก้าวหน้าไปในเชิงเศรษฐกิจมากกว่า จึงจำกัดสิทธิของผู้รับที่ สามารถอ้าง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ได้เพียงส่วนหนึ่งแต่ไม่ใช่ทั้งหมดของระยะเวลาที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ นั้นเอง

ส่วนกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส ที่ใช้ระบบซีวิล ลอว์ นั้น ได้บัญญัติเรื่อง ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ไว้ใน Intellectual Property Code หมวด Moral Rights Article L121-1 ว่า ธรรมสิทธิมีอยู่เสมอและไม่สามารถโอนได้ ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์ก็ไม่สามารถสละสิทธิได้ และสิทธินี้ยังคง มีอยู่ แม้งานดังกล่าวจะตกเป็นสาธารณะแล้วก็ตาม และเมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ก็จะถูกทอดเป็นมรดกไปสู่ทายาทและกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสยังได้ บัญญัติหลักเกณฑ์การบริหารจัดการสิทธิในผลงานลิขสิทธิ์ ภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ไว้ใน Article L121-2 คือ ผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์เท่านั้น ที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยงานของตนโดยจะต้องกำหนดวิธีการ เปิดงานและกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวภายใต้ข้อบังคับของ Article L132-4 และภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึง แก่ความตาย สิทธิในการที่จะเปิดเผยงานจะต้องเป็นหน้าที่ของผู้จัดการมรดกที่ผู้สร้างสรรค์ได้มอบหมายไว้ หรือเว้นแต่ผู้สร้างสรรค์จะได้กล่าวไว้เป็นอย่างอื่น สิทธิของผู้สร้างสรรค์นั้นจะถูกใช้ได้โดยลูกหลาน โดยคู่ สมรสซึ่งไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดในการหย่า และยังไม่ได้สมรสใหม่หรือทายาทในลำดับอื่นที่ไม่ใช่ลูกหลานที่สืบ ทอดกันมาทั้งหมดหรือบางส่วน หรือผู้ที่ได้รับมรดกอื่นที่เกิดจากทรัพย์สินในอนาคต แต่สิทธิดังกล่าวนี้จะ ใช้ได้ภายหลังจากระบุไว้ใน Article L123-1 เท่านั้นคือ สิทธินี้ใช้ได้ภายหลังที่ผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์ได้รับสิทธิ ในการใช้ผลงานของตนในรูปแบบใดๆ เพื่อได้กำไรจากการดำเนินงานดังกล่าว ภายหลังที่ผู้เขียนตาย สิทธิดังกล่าว ก็จะถูกทอดไปยังทายาทหลังจากนั้นอีก 70 ปีและใน Article L121-2 ในกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้แทน ดังกล่าวขึ้น ถ้าไม่มีผู้สืบสันดาน ไม่มีทายาทหรือคู่สมรสที่มีสิทธิได้รับมรดกเรื่องดังกล่าว ศาลอาจสั่งให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงด้านวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบแทน

จากการศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสพบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรม หรือ Moral Rights มากกว่าสิทธิในทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นได้จากการบัญญัติเรื่องจริยธรรมไว้ว่า สิทธินั้นมิอยู่เสมอและไม่สามารถโอนได้ ผู้สร้างสรรค์ก็ไม่สามารถสละสิทธิได้ และสิทธินี้ยังคงมีอยู่ แม้งานดังกล่าวจะตกเป็นสาธารณะแล้วก็ตาม รวมถึงการบัญญัติถึงรายละเอียดภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายว่าหากไม่มีผู้จัดการมรดก ไม่มีทายาทหรือคู่สมรสและหากเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้แทนดังกล่าวขึ้น กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการส่งเรื่องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงด้านวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบแทน เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส มองเรื่องความเป็นธรรมของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ความสามารถสร้างสรรคงานอันทรงคุณค่าขึ้น จึงให้ความสำคัญคุ้มครองและคำนึงถึงจริยธรรมของผู้สร้างสรรค์มากกว่า เรื่องสิทธิในทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุนี้ จากการศึกษเปรียบเทียบกฎหมายของทั้งสองประเทศพบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 18 ไม่ได้บัญญัติถึงรายละเอียดของกฎหมายในเรื่องการบริหารจัดการจริยธรรม หรือ Moral Rights เมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายไว้อย่างชัดเจน ว่าผู้ใดมีอำนาจในการดูแลสิทธินี้ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของทั้งสองประเทศ ที่มีการบัญญัติถึงรายละเอียดในการบริหารจัดการลิขสิทธิ์ เมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ได้ถึงแก่ความตายไว้อย่างชัดเจน ว่าผู้ใดมีสิทธิในการดูแลจริยธรรม หรือ Moral Rights นี้ โดยทั้งสองประเทศจะมีวิธีการบริหารจัดการสิทธิในลิขสิทธิ์นี้คล้ายๆ กัน คือ ในกรณีกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษ หากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าลิขสิทธิ์ไม่ได้ทำพินัยกรรมใดๆ ไว้ว่า ลิขสิทธิ์นั้นเป็นของผู้ใด ลิขสิทธิ์ดังกล่าวจะตกทอดไปสู่ทายาทโดยทางมรดกผู้มีเชื้อสายที่ใกล้ชิดมากที่สุดนั้นก็คือผู้สืบสันดานหรือหากไม่มีทั้งพินัยกรรมหรือไม่มีทั้งทายาท ลิขสิทธิ์ที่เป็นมรดกดังกล่าวสามารถใช้สิทธิได้โดยผ่านตัวแทน แต่จะแตกต่างบางเล็กน้อยในเรื่องของผู้จัดการมรดกที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสให้สิทธิในการเปิดเผยงานลิขสิทธิ์ ต้องทำผ่านผู้จัดการมรดกหรือตัวแทนก่อน หากไม่มีการตั้งผู้จัดการมรดกหรือตัวแทนที่กำหนดไว้ชัดเจน ผู้ที่ใช้สิทธิดังกล่าวนี้ได้ คือ ลูกหลานและคู่สมรส เช่นเดียวกับกฎหมายมรดกของประเทศฝรั่งเศสที่ประเทศไทยได้อนุมัติเข้ามาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 อีกทั้ง หากไม่มีผู้จัดการมรดก ไม่มีทายาทหรือคู่สมรส และหากมีกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้แทนดังกล่าวขึ้น กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสยังให้อำนาจศาลในการส่งเรื่องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงด้านวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในงานลิขสิทธิ์ดังกล่าวแทน

ดังนั้น จากปัญหาการบริหารจัดการจริยธรรมที่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม เมื่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 18 ไม่ได้บัญญัติถึงหลักการบริหารจัดการจริยธรรม หรือ Moral Rights เมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ใดมีอำนาจในการ

ดูแลจัดการสิทธินี้ จึงควรนำหลักการจัดการธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นแนวทางในการบัญญัติแก้ไขในรายละเอียดเรื่องของการบริหารจัดการธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ของมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ต่อไป

4.3 ปัญหาการนำองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์มาบริหารจัดการเกี่ยวกับสิทธิในลิขสิทธิ์ของ ทายาท

จากการศึกษาพบว่า ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฝรั่งเศส หรือแม้แต่ในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน อย่างเช่น มาเลเซียหรือสิงคโปร์ ได้มีการนำองค์กรกลางที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย เข้ามาทำหน้าที่จัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ โดยมีหน้าที่เป็นตัวแทนเจ้าของผลงานลิขสิทธิ์ นักประพันธ์ สำนักพิมพ์ ในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์และรายงานการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ด้วยความโปร่งใสให้แก่รัฐบาล รวมถึงมีการวางกฎระเบียบ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนในการจัดเก็บ พร้อมทั้งตรวจสอบการทำงานลิขสิทธิ์ทั้งในสถาบันการศึกษาและสถานที่ต่างๆ เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยผู้ที่ทำงานได้ต้องไปขออนุญาตกับองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์และชำระค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ผ่านองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์นี้ ตลอดจนมีการกำหนดอัตราค่าตอบแทนในการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บลดลง ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์นั้นมียุทธศาสตร์ ซึ่งแต่ละองค์กรก็จะจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ในงานแต่ประเภท เช่น งานดนตรีกรรมและงานสิ่งบันทึกเสียง ที่บริษัทลิขสิทธิ์ดนตรี (ไทยแลนด์) จำกัด เป็นสมาชิกเพียงองค์กรเดียวในประเทศไทย (The International Confederation of Societies of Authors and Composers: CISAC) องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ ในงานดนตรีกรรมและงานภาพยนตร์ (APRA) เป็นต้น แต่ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างสำหรับองค์กรจัดเก็บในการทำซ้ำงานวรรณกรรมที่เป็นองค์กรกลางในการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมเท่านั้น เพื่อพิจารณาให้เห็นถึงรูปแบบและประโยชน์ของการจัดตั้งองค์กรกลางในการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์

องค์กรสำหรับการทำซ้ำงานวรรณกรรม (Reproduction Rights Organization) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาล โดยรัฐบาลมีหน้าที่ในการสร้างความรู้และออกกฎหมายรับรอง รวมถึงการออกใบอนุญาตในการทำซ้ำงานวรรณกรรมให้แก่ผู้ขอทำงานซ้ำ และผู้ขอทำงานซ้ำต้องชำระค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ผ่านทางองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนในการทำงานซ้ำงานวรรณกรรม RROs และเป็นองค์กรสมาชิกของสมาพันธ์สมาคมสิทธิ (The International Federation of Reproduction Rights Organization: IFRRO) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีองค์กรกลางที่คอยดูแลเรื่องการทำซ้ำงานวรรณกรรมที่ชื่อว่า Copyright Clearance Center เป็นศูนย์กลางระหว่างผู้สร้างสรรค์กับเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อให้มีสถานที่ในการขออนุญาตและจ่ายค่าตอบแทนค่าลิขสิทธิ์โดยทาง CCC มีการกำหนด

รูปแบบของการให้อนุญาตและการบริหารจัดการเก็บค่าลิขสิทธิ์เพื่อความสะดวกในการติดต่อและการจ่ายเงินค่าตอบแทนค่าลิขสิทธิ์ เป็นต้น ประเทศออสเตรเลียมีองค์กรกลางที่ชื่อ Copyright Agency Limited ให้อนุญาตในการบริหารและจัดสรรประโยชน์ที่อยู่ในงานอันมีลิขสิทธิ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้อนุญาตแก่บุคคลที่มีความต้องการจะขออนุญาต เพื่อการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยมีองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ที่ก่อตั้งขึ้นในนามภาคเอกชน คือ คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) ณ ปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2562 มีบริษัทที่แจ้งสิทธิ การจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น 24 บริษัทส่วนใหญ่เป็นบริษัทจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรมและ งานสิ่งบันทึกเสียงแทบทั้งสิ้น อาทิ เช่น บริษัท โฟโนไรท์ส (ไทยแลนด์) มีหน้าที่หลักในการดูแลและประสานงานเกี่ยวกับลิขสิทธิ์เพลง สำหรับผู้ที่สนใจใช้งานเพลงตั้งแต่การค้นหาเจ้าของลิขสิทธิ์ การขออนุญาตรวมทั้งเป็นหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตในการบริหารสิทธิ งานสิ่งบันทึกเสียง บริษัท ลิขสิทธิ์ดนตรี (ไทยแลนด์) จำกัด เป็นองค์กรของนักแต่งเพลงไทย เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ทางลิขสิทธิ์ รวมทั้งสนับสนุนให้นักแต่งเพลงสามารถดูแลและบริหารสิทธิในงานสร้างสรรค์ของตนได้ โดยบริษัทจะดูแลเฉพาะงานลิขสิทธิ์ประเภทงานดนตรีกรรม และเป็นองค์กรนักแต่งเพลงองค์กรเดียวในประเทศไทยที่ได้เป็นสมาชิกของสมาพันธ์แห่งสมาคมผู้สร้างสรรค์และนักแต่งเพลงระหว่างประเทศ (The International Confederation of Societies of Authors and Composers: CISAC)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าในปี พ.ศ.2548 ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง รวมถึงร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และสิทธินักแสดง โดยประธานคณะทำงานยกร่างกฎหมายของกรมทรัพย์สินทางปัญญา และโฆษกคณะกรรมการวิสามัญของสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่พิจารณา ร่างกฎหมายนี้จัดให้มีการรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะของทุกฝ่ายหลายครั้ง และมีตัวแทนบริษัทจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ ค่ายเพลง ครูเพลง ผู้ใช้งาน เข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง ร่างนี้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ซึ่งได้มีการประชุมพิจารณาอย่างรอบคอบมากกว่า 30 ครั้ง สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณารับหลักการร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวในวาระแรก เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2550 แต่ภายหลังร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าวได้ตกไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมามาประเทศไทยไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และไม่มีองค์กรกลางจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ในงานประเภทอื่นมีเพียงองค์กรกลางในการเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรมและงานสิ่งบันทึกเสียงที่ดูแลสิทธิประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสมาพันธ์แห่งสมาคมผู้สร้างสรรค์และนักแต่งเพลงระหว่างประเทศ (The International Confederation of Societies of Authors and Composers: CISAC) เท่านั้น รวมถึงยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเรื่ององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนดังกล่าว

ดังนั้น หากต้องการนำองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เข้ามาบริหารจัดการสิทธิในลิขสิทธิ์ของ ทายาท จะต้องวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารการจดทะเบียนค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง และร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงดังกล่าวก่อนว่า มีรายละเอียดข้อกำหนดและ หลักความคุ้มครองที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือทายาทอย่างไร เพื่อ เป็นแนวทางในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ให้บรรลุผลสำเร็จต่อไป

1) ร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารการจดทะเบียนค่าลิขสิทธิ์ และสิทธินักแสดง พ.ศ.

เป็นร่างพระราชบัญญัติที่ให้อำนาจผู้ที่ประสงค์จะดำเนินการเป็นองค์กรจัดเก็บต้องได้รับ อนุญาตจากอธิบดี ซึ่งให้นิยาม “องค์กรจัดเก็บ” ว่า คือ องค์กรซึ่งได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินการบริหารการจดทะเบียนค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงแทนผู้เป็นเจ้าของสิทธิหรือผู้มีสิทธิ นั้น ตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์

โดยผู้มีสิทธิยื่นคำขออนุญาตต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ เป็นนิติบุคคลหรือคณะบุคคล ที่มีได้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อแสวงหากำไรอย่างอื่นนอกจากค่าบริการเพื่อการบริหารการจดทะเบียน ค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงแทนเจ้าของสิทธิและมีเจ้าของสิทธิเป็นสมาชิกโดยมอบหมายให้นิติบุคคล หรือคณะบุคคลนั้น บริหารการจดทะเบียนค่าลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดงแทนตน จำนวนไม่น้อยกว่าที่ กำหนดในกฎกระทรวง รวมทั้งมีสถานะทางการเงินที่น่าเชื่อถือได้

การขออนุญาตและเอกสารหลักฐานที่ต้องยื่นประกอบคำขออนุญาต ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงจะอนุญาตให้ดำเนินการเป็นองค์กร จัดเก็บเพียงองค์กรเดียว สำหรับงานอันมีลิขสิทธิ์แต่ละประเภทหรือสำหรับสิทธินักแสดง ในการนี้ ให้อธิบดีพิจารณาสั่งอนุญาตให้ผู้ขอที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ดำเนินการเป็นองค์กรจัดเก็บสำหรับ งานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทนั้น หรือสำหรับสิทธินักแสดง และแจ้งคำสั่งให้ผู้ยื่นคำขอที่เกี่ยวข้องทราบ

สิทธิและหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บเริ่มตั้งแต่วันที่ออกใบอนุญาต โดยให้มีอายุห้าปีนับ แต่วันที่ออกใบอนุญาต ในกรณีที่ใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุดในสาระสำคัญ ให้องค์กรจัดเก็บขอรับ ใบแทนได้

ในกรณีงานวรรณกรรม ให้องค์กรจัดเก็บมีสิทธิจัดเก็บค่าตอบแทนการใช้สิทธิแทน เจ้าของสิทธิได้เฉพาะในส่วนของสิทธิทำซ้ำ หรือดัดแปลง ให้องค์กรจัดเก็บมีสิทธิทำสัญญาอนุญาตให้ ใช้สิทธิหรือสัญญาโอนสิทธิแทนเจ้าของสิทธิ เว้นแต่จะรู้ว่าขัดต่อความประสงค์ของเจ้าของสิทธิ

เมื่อได้จัดเก็บค่าตอบแทนจากผู้ใช้สิทธิแล้ว ให้จัดสรรค่าตอบแทนให้แก่บรรดา เจ้าของสิทธิอย่างเป็นธรรมโดยไม่ชักช้า ตามข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารการจดทะเบียนค่าตอบแทนและ อัตราค่าตอบแทนที่คณะกรรมการให้ความเห็นชอบ

ในหมวด 4 เป็นเรื่องการค้ากับดูแลองค์กรจัดเก็บมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ทำและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงที่จะมีหรือได้มีการจัดเก็บหรือเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวแก่ผู้ร้องขอ โดยให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ร้องขอได้

(2) จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนและการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบและตรวจสอบได้ และส่งสำเนารายงานประจำปีต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีของทุกปี

(3) จัดทำงบดุล งบการเงิน และบัญชี และจัดให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีของทุกปี

หากเกิดในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับค่าตอบแทนระหว่างองค์กรจัดเก็บและผู้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดงที่องค์กรจัดเก็บดำเนินการจัดเก็บตามพระราชบัญญัตินี้ และไม่สามารถตกลงกันได้ ให้เสนอข้อพิพาทนั้นให้คณะอนุญาโตตุลาการตามหมวดนี้เป็นผู้ชี้ขาด โดยยื่นคำขอต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา

สุดท้ายจะเป็นบทกำหนดโทษว่า ผู้ใดดำเนินการเป็นองค์กรจัดเก็บโดยไม่ได้รับใบอนุญาตต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และผู้ดำเนินการเป็นองค์กรจัดเก็บ ผู้ใดจัดเก็บค่าตอบแทนจากผู้ลิขสิทธิ์โดยไม่จัดสรรค่าตอบแทนให้แก่บรรดาเจ้าของสิทธิอย่างเป็นธรรม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และสิทธินักแสดง พ.ศ. ดังกล่าวพบว่า ได้มีการบัญญัติที่ควบคุมถึงผู้ที่ต้องการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ โดยในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้บัญญัติถึงความชัดเจนสำหรับผู้ที่ต้องการยื่นขอเป็นองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ บัญญัติถึงคุณสมบัติผู้ยื่น อำนวยการหน้าที่ การบริหารงานองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ เรื่องการค้ากับดูแลองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ว่าจะต้องรวบรวมข้อมูลและเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้ร้องขอ รวมถึงจัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนและการที่เกี่ยวข้องเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบและจัดทำงบดุล งบการเงิน และบัญชี และจัดให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีของทุกปีและยังบัญญัติบทกำหนดโทษไว้ในหมวด 6 มาตรา 32 ว่า ผู้ดำเนินการเป็นองค์กรจัดเก็บผู้ใดจัดเก็บค่าตอบแทนจากผู้ลิขสิทธิ์โดยไม่จัดสรรค่าตอบแทนให้แก่บรรดาเจ้าของสิทธิอย่างเป็นธรรม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า โทษของผู้ดำเนินการเป็นองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ หากไม่จัดสรรค่าตอบแทนแก่เจ้าของสิทธิอย่างเป็นธรรมนั้น มีโทษที่ค่อนข้างสูง

ดังนั้น เป็นการเชื่อมั่นได้ว่า หากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือทายาทผู้รับมรดกต้องการนำงานลิขสิทธิ์ของตนให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ ภายใต้ความคุ้มครอง

ร่างพระราชบัญญัติองค์การบริหารการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และสิทธินักแสดง พ.ศ. ดังกล่าวนี้นี้ ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของสิทธิ หรือทายาทจะได้รับค่าตอบแทนจากการใช้สิทธิอย่างเป็นธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้

2) ร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง พ.ศ.

เป็นพระราชบัญญัติ ที่กำหนดหลักเกณฑ์ อำนาจหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บและผู้ที่ต้องการเป็นสมาชิกขององค์กร ซึ่งในหมวด 1 บททั่วไป จะเป็นเรื่องของนิยามความหมาย

ในหมวด 2 เป็นเรื่องของการขึ้นทะเบียนขององค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดงในมาตรา 8 ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ขององค์กร คือ

(1) จัดให้ได้มารับโอนสิทธิหรือด้วยวิธีอื่นใดซึ่งสิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชนแก่งานลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดง

(2) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดงในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดยไม่เลือกปฏิบัติ

(3) ดำเนินการแบ่งค่าตอบแทนที่จัดเก็บได้ให้แก่มวลสมาชิกตามที่คณะกรรมการกำหนด

(4) ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกทางด้านคดีความที่ฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาลอันเนื่องมาจากการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดง

(5) ดำเนินกิจการอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง

(6) ในการดำเนินงานองค์กรจัดเก็บจะกำหนดข้อบังคับอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้

(7) ให้การสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกที่ต้องอันตรายแก่กายหรือเสียชีวิตเกี่ยวกับอาชีพ

ในหมวด 3 ได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บไว้ มาตรา 16-22 โดยให้มีคณะผู้บริหารองค์กรดำเนินการองค์กรจัดเก็บ ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกผู้จัดตั้งองค์กรจัดเก็บเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้แทนในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอกและการจัดสรรค่าสิทธิแก่สมาชิกเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดงให้จัดสรรตามข้อสัญญาเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งคิดจากรายได้ภายหลังจากที่ได้หักค่าใช้จ่ายในการบริหารองค์กรจัดเก็บแล้ว ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงจำนวนครั้งที่ใช้งาน ความนิยมของผู้ใช้งาน ณ เวลานั้น

ในหมวด 4 ได้บัญญัติถึงการกำกับดูแลการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง คณะกรรมการซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 23-27 และในหมวด 5 ตั้งแต่ มาตรา 28-30 จะเป็นเรื่องหลักปฏิบัติขององค์กรจัดเก็บและองค์กรจัดเก็บต้องให้จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทน โดยติดประกาศไว้ ณ สำนักงานใหญ่ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ก่อนวันที่มีการจ่ายส่วนแบ่งค่าสิทธิแก่สมาชิก และให้ส่งสำเนารายงานประจำปีต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มีการจ่ายส่วนแบ่งค่าสิทธิให้แก่สมาชิก ทั้งนี้ต้องไม่เกินสิ้นเดือนมีนาคมของปีถัดไป

หากผู้บริหารองค์กรกระทำการไม่ถูกต้อง จนทำให้เกิดความเสียหายหรือมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงินหรือการบัญชีแก่องค์กรจัดเก็บของสมาชิก ให้สมาชิกขององค์กรจัดเก็บไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าได้เข้าชื่อกันทำหนังสือถึงอธิบดี เพื่อพิจารณาและสั่งให้ดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องภายในระยะเวลาที่กำหนด

หากผู้บริหารองค์กรมิได้ดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้นายทะเบียนส่งรายงานการพิจารณาของอธิบดี ให้แก่คณะกรรมการออกคำสั่งให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ให้ระงับการปฏิบัติบางส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดข้อบกพร่อง หรือความเสียหายต่อองค์กรจัดเก็บ หรือสมาชิก

(2) ให้หยุดดำเนินการชั่วคราวเพื่อปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร่องภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด

ให้คำสั่งของคณะกรรมการตามวรรคสองเป็นที่สุด

ส่วนในหมวด 6 จะเป็นเรื่องการเลิกองค์กรจัดเก็บที่บัญญัติอยู่ใน มาตรา 31-33 คือ องค์กรจัดเก็บย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดดังต่อไปนี้

(1) ถ้าในข้อบังคับขององค์กรจัดเก็บมีกำหนดกรณีอันใดเป็นเหตุที่จะเลิกกันเมื่อมีกรณีนั้น

(2) เมื่อองค์กรจัดเก็บล้มละลาย

(3) เมื่อคณะกรรมการมีคำสั่งเป็นหนังสือให้เลิก ตามมาตรา 32

(4) ในกรณีที่องค์กรจัดเก็บมิได้ขอต่ออายุภายในกำหนดเวลา ตามมาตรา 15

หมวด 7 เป็นเรื่องการชำระบัญชีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

ส่วนในหมวด 8 จะเป็นเรื่องกองทุนบริหารการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และสิทธินักแสดงซึ่งเป็นหมวดที่เพิ่มเติมเพื่อดูแลสมาชิกในองค์กรจัดเก็บและครอบครัวที่ต้องอันตรายถึงแก่ความตายหรือเสียชีวิตเกี่ยวกับอาชีพ

ในหมวด 9 บทกำหนดโทษ

จากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง พ.ศ. ดังกล่าว มีบทกฎหมายที่ครอบคลุมในลักษณะการกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ เพื่อให้การจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เป็นธรรมและโปร่งใส หากเกิดความเสียหายขึ้น นายทะเบียน ตามพระราชบัญญัตินี้สามารถเข้าตรวจสอบได้ พร้อมกับรายงานการจ่ายค่าตอบแทนประจำปีให้แก่กรมทรัพย์สินทางปัญญาทราบ ทั้งนี้ พระราชบัญญัตินี้ยังให้ความคุ้มครองไปถึงทายาทของสมาชิกที่เข้าร่วมองค์กร โดยหากสมาชิกขององค์กรคนใดได้ถึงแก่ความตาย พระราชบัญญัตินี้ให้มีการตั้งกองทุนบริหารการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เพื่อดูแลทายาทของสมาชิกดังกล่าวด้วย

ดังนั้น จากการศึกษาพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ พบว่าควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าวนี้ให้มีผลประกาศใช้ เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ มีเนื้อหาข้อกำหนดหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และหลักการให้คุ้มครองของกฎหมายที่ชัดเจน ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า หากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ รวมถึงทายาท ที่มีความต้องการให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้งานลิขสิทธิ์ จะได้รับคำตอบแทนจากการใช้สิทธิอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ภายใต้ความคุ้มครองของพระราชบัญญัตินี้

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ควรนำหลักการจัดตั้งผู้จัดการมรดกมาบังคับใช้กับการจัดการลิขสิทธิ์ที่เป็นทรัพย์สินมรดก ภายหลังจากที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย โดยผู้จัดการมรดก มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) จัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์
- 2) รวบรวมมรดกที่เป็นลิขสิทธิ์
- 3) บริหารจัดการสิทธิในลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 15
- 4) บริหารผลประโยชน์ที่เกิดจากงานลิขสิทธิ์
- 5) แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ลิขสิทธิ์

5.2 ควรให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์เข้ามาดูแลผลงานลิขสิทธิ์ โดยผ่านทางผู้จัดการมรดก ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์นี้จะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ผลงานลิขสิทธิ์ ซึ่งจะมีการบริหารสิทธิในงานลิขสิทธิ์อย่างโปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ และมีการจ่ายค่าตอบแทนผ่านทางผู้จัดการมรดกที่เป็นตัวแทนของทายาท เพื่อให้ผู้จัดการมรดกนำผลประโยชน์ที่ได้มาแบ่งปันแก่ทายาทอย่างเท่าเทียมกัน

5.3 เมื่อธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights สามารถทบทวนเป็นมรดกได้ แต่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 18 มิได้บัญญัติวิธีการจัดการธรรมสิทธิไว้ เป็นการเฉพาะ เมื่อภายหลังที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย จึงควรนำหลักการจัดการ ธรรมสิทธิ หรือ Moral Rights ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นแนวทางในการบัญญัติเพิ่มเติมในรายละเอียดของ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

จากเดิม

มาตรา 18 ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือนตัดทอน ดัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับ

ตามสิทธิดังกล่าวได้ ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้เว้นแต่ จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

โดยแก้ไขเพิ่มเติม เป็น

มาตรา 18 ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือนตัดทอน ดัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

ในกรณีที่ทายาทแสดงเจตนารับเอาสิทธิตามวรรคหนึ่ง ให้ทายาทร่วมกันบริหารจัดการสิทธิดังกล่าวตามวรรคหนึ่งหรือหากไม่มีทายาทแสดงเจตนารับเอาสิทธิตามวรรคหนึ่ง ให้ทายาทร่วมกันตั้งผู้จัดการมรดก เพื่อมาเป็นผู้ดูแลและบริหารสิทธิตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิหรือมีเหตุฟ้องร้องใดๆ ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกที่ทายาทร่วมกันแต่งตั้งเป็นผู้ดำเนินการตามสิทธิเป็นการเฉพาะ

ในกรณีที่ไม่มีทายาทหรือผู้จัดการมรดก ให้สิทธิในการฟ้องร้องนั้นตกเป็นอำนาจของศาลเป็นผู้พิจารณา หากเกิดการละเมิดในงานลิขสิทธิ์ขึ้น

5.4 ควรให้มีกรมผลักดันร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารจัดการเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดง และร่างพระราชบัญญัติจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงเพื่อเป็นกฎหมายที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์หรือทายาท ที่ต้องการนำเอางานลิขสิทธิ์ไปหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ภายใต้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ และเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือทายาทของผู้สร้างสรรค์มั่นใจได้ว่า หากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์หรือทายาท นำงานลิขสิทธิ์ไปให้องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ดูแล จะได้รับค่าตอบแทนจากการใช้สิทธิอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส ตรวจสอบได้ ภายใต้ความคุ้มครองของพระราชบัญญัตินี้

อีกทั้ง ควรเพิ่มเติมข้อกำหนด ซึ่งในขณะนี้ เป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติองค์กรบริหารจัดการเก็บค่าลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงเท่านั้น คือ

“ในกรณีที่ทายาทหรือผู้จัดการมรดกร้องขอต่อคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการมีอำนาจพิจารณาในส่วนของการบริหารจัดการลิขสิทธิ์ที่ตกเป็นมรดก” นี้

บรรณานุกรม

- จิระประภา มากลีน. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.
- จิระศักดิ์ รอดจันทร์. ลิขสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2549.
- บัญญัติ สุชีวะ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เนติบัณฑิตยสภา, 2550.
- ปภาศรี บัวสุวรรณ. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551.
- พินัย ณ นคร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.
- มานิตย์ จุ่มปา. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- วิกิพีเดีย. กฎหมายลิขสิทธิ์ฝรั่งเศส [Online]. Available URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Copyright_law_of_France, 2561 (กุมภาพันธ์, 23).
- สมหมาย จันทรเรือง. “ลิขสิทธิ์” ตีรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภาในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555.
- อรพรรณ พนัสพัฒนา. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์(ฉบับปรับปรุงใหม่). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- อำนาจ เนตยสุภา และชาญชัย อารีวิทยาเลิศ. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.
- พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537.
- Casalonga. Copyright in France [Online]. Available URL: <http://www.casalonga.com/documentation/copyright/copyright-in-france-230/Copyright-inFrance.html?lang=en>, 2018 (February, 23).
- Copyright, Designs and Patents Act 1988.
- Intellectual Property Code.

RCP. กฎหมายลิขสิทธิ์ฝรั่งเศส [Online]. Available URL: <https://www.rpc.co.uk/perspectives/ip/terralex-cross-border-copyright-guide-2018/france/>, 2561 (กุมภาพันธ์, 23).